

ÁLLAMI
SZÁMVEVŐSZÉK

Az Állami Számvevőszék ellenőrzési alapelvei és módszertana

2024. október

dr. Windisch László
elnök

www.asz.hu

Tartalom

1.	Bevezető.....	3
2.	A közpénzekkel, nemzeti vagyonnal való gazdálkodás elvei, szempontjai és követelményei, fogalmi keretei.....	3
3.	A számvevőszéki ellenőrzés keretei.....	6
3.1.	Az Állami Számvevőszék törvényi felhatalmazása.....	6
3.2.	A számvevőszéki ellenőrzés célja.....	7
4.	A számvevőszéki ellenőrzés elemei	7
4.1.	Ellenőrzési kockázatok.....	7
4.1.1.	Az ellenőrzést megalapozó kockázatelemzés	7
4.1.2.	Ellenőrzési kockázatok azonosítása.....	8
4.1.3.	Az ellenőrzéseket támogató kockázatelemzési rendszer.....	9
4.1.4.	Az ellenőrzések során feltárt kockázatok.....	9
4.2.	Az ellenőrzés tárgya.....	10
4.3.	Az ellenőrzés hatóköre és területe	10
4.4.	Az ellenőrzésben érintett felek.....	10
4.4.1.	Az ellenőrzést végző fél	10
4.4.2.	A felelős fél.....	10
4.4.3.	Az ellenőrzés eredményeinek célzott felhasználói.....	11
4.4.4.	Kapcsolattartás a felelős féllel	11
4.5.	Az ellenőrzési kritériumok.....	11
4.6.	Ellenőrzési bizonyítékok	12
4.7.	Bizonyosság	13
4.8.	Lényegesség	14
4.9.	Szakmai ismeretek, szaktudás	14
4.10.	Szakmai megítélés, gondosság és szkepticizmus.....	15
4.11.	Más ellenőrzések eredményeinek felhasználása	15
4.12.	Az ellenőrzés megállapításai	16
4.13.	Az ellenőrzési munka dokumentálása	16
4.14.	Folyamatba épített minőségbiztosítás	17
5.	Az ellenőrzés folyamata és módszerei	17
5.1.	Az ellenőrzések tervezése	17
5.2.	Az ellenőrzés előkészítése.....	17
5.2.1.	Az ellenőrzési program	17
5.3.	A felelős fél megismerése	18

5.4.	A belső kontrollrendszer értékelése	18
5.5.	Csalásból eredő lényeges hibák, eltérések kockázatának azonosítása, értékelése.....	18
5.6.	Az ellenőrzés lefolytatása.....	19
5.6.1.	Ellenőrzési eljárások	19
5.6.2.	Következtetések levonása	20
5.6.3.	Bűncselekmény észlelése, jelzés az illetékes hatóság felé.....	21
5.7.	A jelentés elkészítése, hasznosulása és nyomon követése	21
5.7.1.	A jelentés elkészítése.....	21
5.7.2.	A számvevőszéki jelentések hasznosulása és nyomon követése	23
6.	Az ellenőrzés egyes típusai, azok sajátosságai	23
6.1.	Kombinált ellenőrzések.....	24
6.2.	Rendszerellenőrzések	24
6.3.	Törvényességi ellenőrzések.....	26
7.	Az ellenőrzések lefolytatásának módja	29
7.1.	Számvevőszéki ellenőrzés.....	29
7.1.1.	Rapid, valós idejű ellenőrzés.....	29
7.2.	Tanácsadói ellenőrzés.....	30
8.	Az ellenőrzések lehetséges eredményei.....	30
9.	Az ellenőrzés-szakmai szabályok összhangja a nemzetközi standardokkal.....	32
	Függelék – Ellenőrzési szakkifejezések és magyarázatuk	33
	Rövidítések jegyzéke	53

1. Bevezető

Az Állami Számvevőszék **az Országgyűlés legfőbb pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerveként** ellenőrzéseivel és javaslataival, tanácsadói véleményével, ajánlásaival, ellenőrzési tapasztalatain alapuló elemzéseivel **támogatja a közpénzekkel és a nemzeti vagyonnal gazdálkodó szervezetek törvényes, célszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes működését és gazdálkodását**, ellenőrzi az államháztartásból származó források ennek megfelelő felhasználását. Tevékenységével hozzájárul az állami funkciók ellátásának minőségi javulásához. Törvény alapján az **államháztartás külső ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat a Számvevőszék¹ látja el**.

A Számvevőszék célja, hogy **legfőbb ellenőrző intézményként a közpénzek és a nemzeti vagyon feletti felügyeleti jellegű ellenőrzéseit** adat- és kockázatalapú tervezéssel megalapozó, a digitalizáció eszköztárát is felhasználó, hatékony szervezetként működjön, ellenőrzéseivel fel tudja tárni a szabálytalan, illetve a gazdasági realitásoknak ellentmondó gyakorlatokat, ezáltal csökkentse a nem felelős vagy nem hatékony gazdálkodás kockázatát is. A Számvevőszék a törvényben előírt ellenőrzési feladatainak maradéktalan elvégzése mellett a társadalom széles körének érdekeit érintő és fenntarthatósági szempontokat érintő témakörökre koncentrál.

Magyarország Alaptörvénye értelmében a Számvevőszék a törvényben meghatározott feladatkörében – törvényességi, célszerűségi és eredményességi szempontok szerint – ellenőrzi a központi költségvetés végrehajtását, az államháztartás gazdálkodását, az államháztartásból származó források felhasználását és a nemzeti vagyon kezelését. Ellenőrzési jogköre kiterjed a közpénzek és a nemzeti vagyon felhasználásának, hasznosításának területére.

A Számvevőszék ellenőrzés-szakmai szabályait, módszereit maga alakítja ki és a kialakított szabályokat nyilvánosságra hozza. Ellenőrzés-szakmai szabályainak, módszertanának kidolgozása során figyelembe veszi a hazai jogszabályi- és működési környezetet, az **Alaptörvényben meghatározott – törvényességi, célszerűségi és eredményességi – szempontokat**, az **Állami Számvevőszékről szóló törvényben**, valamint a **közpénzekkel és a nemzeti vagyonnal való gazdálkodásra** vonatkozó egyéb hazai **jogszabályokban** lefektetett alapelveket. Az Alaptörvényben foglalt ellenőrzési szempontok és jelen ellenőrzési alapelvekben és módszertanban foglaltak megfeleltethetők a nemzetközi számvevőszéki ellenőrzési standardokban foglaltaknak is.

A Számvevőszék ellenőrzési alapelveit és módszertanát úgy alakítja ki, hogy az egységes és áttekinthető követelményrendszert alkotva hozzájáruljon az elfogulatlan, tárgyyszerű, megbízható és független számvevőszéki ellenőrzések végrehajtásához, valamint biztosítsa a számvevőszéki ellenőrzések átláthatóságát az érintett felek számára.

Jelen ellenőrzési alapelvek és módszertan a Számvevőszék által végzett valamennyi ellenőrzésre vonatkozik, alkalmazása során együttesen értelmezendő a Számvevőszék működésére és feladatellátására vonatkozó jogszabályokkal, alapelvekkel és egyéb belső irányítási eszközökkel.

2. A közpénzekkel, nemzeti vagyonnal való gazdálkodás elvei, szempontjai és követelményei, fogalmi keretei

Az Alaptörvény értelmében a központi költségvetést **törvényesen és célszerűen, a közpénzek eredményes kezelésével és az átláthatóság biztosításával** kell végrehajtani. A **takarékos jó gazda gondosságával történő gazdálkodás elve** megjelenik a jogszabályokban. Az Alaptörvény a törvényesség, célszerűség és eredményesség elveit rögzíti. A költségvetés végrehajtásával

kapcsolatban a **szükségesség** és a **megalapozottság** elveire tekintettel szükséges eljárni. Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában álló gazdálkodó szervezetek törvényben meghatározott módon, **önállóan és felelősen gazdálkodnak a törvényesség, a célszerűség és az eredményesség követelményei** szerint.

Az Alaptörvény, valamint a közpénzekkel, a nemzeti vagyonnal való gazdálkodásra vonatkozó jogszabályok rögzítik azokat az elveket, szempontokat és követelményeket, amelyek mentén ezen tevékenységek végzése szükséges és elvárható. Ezek közé tartozik a **gazdaságosság, a hatékonyság, elve, az erőforrások cél szerinti, szükséges mértékben történő felhasználásának követelménye, illetve védelmük a veszteségektől, károktól, nem rendeltetésszerű használatától.**

A költségvetési szervek, önkormányzatok, köztulajdonban álló gazdasági társaságok tevékenységével szemben az egyik legfontosabb jogszabályi követelmény, hogy működésük és gazdálkodásuk során **tevékenységüket gazdaságosan, hatékonyan és eredményesen hajtásák végre.**

A Számvevőszék ellenőrzései során figyelembe veszi a jogszabályokban meghatározott fogalmakat, jogszabály által nem definiált fogalmak esetében azok – az ellenőrzés során alkalmazandó – tartalmáról a függelékben foglalt ellenőrzés-szakmai kifejezések és magyarázatuk a mérvadó. Jelen ellenőrzési alapelvek és módszertan tartalmazza a számvevőszéki ellenőrzésekben alkalmazott fogalommeghatározásokat és az ellenőrizhető, illetve a Számvevőszék által ellenőrzött szervezetekkel szemben elvárt követelményeket.

Az **átláthatóság** elve az ellenőrzésre hivatott állami szervek és a nyilvánosság általi **megismerhetőség** követelményét írja elő. A közpénzekkel gazdálkodó minden szervezet köteles a **nyilvánosság előtt elszámolni** gazdálkodásával, szabályszerűen **teljesíteni** a jogszabályokban előírt **beszámolási és adatszolgáltatási kötelezettségeit.**

A **gazdálkodás** fogalma alatt a Számvevőszék ellenőrzései során **az erőforrások felelős felhasználásával összefüggő tevékenységek, döntések összességét** érti.

A költségvetési gazdálkodás célja elsősorban nem a jövedelmezőség, hanem a közfeladatok ellátása. A fenntartható közfeladat-ellátás érdekében közfeladat előírása, vállalása esetén vizsgálni kell, hogy a feladat ellátására a források rendelkezésre állnak-e. A **takarékos költségvetési gazdálkodás** lényege, hogy az állam csak annyi közfeladat ellátását vállalhatja, amekkorát a költségvetés bevételei lehetővé tesznek. A kötelező közfeladatokat akkor is köteles ellátni, ha átmenetileg nincs rá fedezet, illetve a rendelkezésre álló forrásokat ezekre a feladatokra kell átcsoportosítani.

A **törvényesség** a költségvetési törvényben foglalt és más, az állami gazdálkodásra vonatkozó előírások betartásának kötelezettségét jelenti. Ezzel összefüggésben a számvevőszéki ellenőrzésben a törvényesség (szabályszerűség) azt jelenti, hogy az ellenőrzött szervezetek törvényesen, szabályszerűen, a jogszabályi előírások, valamint az azokkal összhangban álló belső szabályzataik előírásainak betartásával működnek, gazdálkodnak, látják el jogszabályban előírt feladataikat. A törvényességi szempontú számvevőszéki ellenőrzések fókuszába tartozik a számszerűség ellenőrzése is, ami magában foglalja a beszámoló adatai és egyéb pénzügyi adatok (számlák, engedélyek, utalványozások adatai) egymásnak való megfelelésének ellenőrzését.

A **célszerűség** követelménye azt jelenti, hogy a bevételeket a közfeladat megvalósítása érdekében, a kiadásokat a közfeladatok megfelelő ellátásához szükséges mértékben, a költségvetési célrendszer érdekében, a meghatározott célra (közfeladat ellátására), továbbá észszerűen, racionálisan használták fel. Az **erőforrások észszerű, racionális felhasználása** alatt a tudatos döntéshozatalt

vagy az erőforrások olyan módon történő, tudatos felhasználását foglalja magában, amely számba veszi a lehetséges előnyöket és hátrányokat, tisztában van a következményekkel, kerüli a túlzásokat, törekszik a saját tevékenységével való konzisztenciára, a helyes elvek alkalmazására és a megfelelő érvek hatására hajlandó az önkorrekcióra is. A **gondosság** a körültekintő alaposággal történő eljárást jelenti, amelyet az előrelátó óvatosság és a döntések következményének, kimenetének vizsgálata jellemez.

Az **eredményesség** elve a kitűzött célok és a tervezett eredmények (hatások) elérését jelenti, azt, hogy az ellenőrzött terület (tevékenység, folyamat, projekt, beruházás, informatikai rendszer stb.) vagy szervezet a kitűzött célokat és a szándékolt eredményeket (hatásokat) elérte. A gazdálkodás, a feladatellátás eredményességét a szervezet által kitűzött célok és a szándékolt eredmények (hatások) elérésének (a tényleges és a tervezett eredmények) összevetése révén lehet meghatározni. Az eredményesség, a társadalmi hatás értékelésekor fontos szem előtt tartani azt az időtartamot is, amely alatt a változás bekövetkezik, ezért rövid, közép- és hosszútávon egyaránt értelmezhető.

A **hatékonyság** elve a rendelkezésre álló erőforrásokkal a lehető legjobb teljesítmény elérését, az igénybe vett erőforrások és az elért eredmények mennyiségben, minőségben és időben kifejezett kapcsolatát jelenti. A hatékonyság az egységnyi erőforrásra jutó teljesítményt hivatott meghatározni, figyelembe véve a mennyiségi, a minőségi szempontokat és az időtényezőt.

A hatékonysággal összefüggésben a **veszteség** az, amikor az erőforrások felhasználása nem vezet a kívánt eredményhez. **Alacsony a hatékonyság** abban az esetben, amikor nem optimális az felhasznált erőforrás és az elért eredmény aránya.

A **gazdaságosság** az elért eredményekhez igénybe vett erőforrások költségeinek minimalizálását jelenti. Az igénybe vett erőforrásoknak a megfelelő időben, helyen, mennyiségben és minőségben, valamint a legkedvezőbb áron kell rendelkezésre állniuk. A költség-minimalizálás nem egyenlő a legolcsóbb megoldással, a ráfordításokat mindig a ténylegesen elért eredményekhez viszonyítva kell minősíteni, figyelembe véve a mennyiségi, minőségi szempontokat és az időtényezőt.

A gazdaságossággal összefüggésben a **fecsérlés** alatt olyan erőforrások felhasználása értendő, amelyek nem szükségesek az elérni kívánt eredmény (output) előállításához. A **túlfizetés** az az eset, amikor a ténylegesen felhasznált erőforrások beszerzése olyan költséggel járt, amelynél alacsonyabb is elérhető lett volna. A **pazarlás** azt jelenti, hogy jobb minőségű erőforrásért fizettek, mint amilyenre a kívánt eredmény előállításához szükség lett volna. A szükségesség, **szükséges mérték** azt jelenti, hogy a kiadásokat a közfeladatok megfelelő ellátásához szükséges mértékben teljesítették.

A költségvetés **megalapozottsága** annak az irányadó módszertan szerinti számításokkal való alátámasztottságát jelenti, valamint a felmerülő kiadások és bevételek vonatkozásában azok kapcsolódását a közfeladathoz, rendszeres vagy eseti felmerülésük igazolhatóságát (jogi kötelek alapján és/vagy eszközök hasznosításával összefüggésben).

Az államháztartásról szóló törvény három **alapelvei jelentőségű szabályt állapít meg a tervezéssel, a gazdálkodással és a beszámolóval összefüggésben**. Ezek szerint

- a tervezés során biztosítani kell a bevételek közgazdasági **megalapozottságát**, valamint azt, hogy **annyi kiadás kerüljön megtervezésre, amennyi a közfeladatok ellátásához indokoltan szükséges** (valódiság elve),
- a gazdálkodás során biztosítani kell, hogy a bevételek és kiadások a tervezés során megállapított **célhoz kötötten kerüljenek felhasználásra** (felhasználási kötöttség elve),

- a beszámolás során biztosítani kell, hogy **valamennyi bevétel és kiadás teljes összegében** a költségvetési évek között **összehasonlítható módon** kerüljön számbavételre (áttekinthetőség elve).

Az államháztartási kontrollok célja az államháztartás pénzeszközeivel és a nemzeti vagyonnal történő **szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes gazdálkodás, a beszámolási és adatszolgáltatási kötelezettségek szabályszerű teljesítésének biztosítása.**

A **belső kontrollrendszer** azt a célt szolgálja, hogy a szervezet a működése és gazdálkodása során a tevékenységét szabályszerűen, gazdaságosan, hatékonyan és eredményesen végezze, elszámolási kötelezettségeit teljesítse, erőforrásait a veszteségektől, károktól és nem rendeltetésszerű használatától megvédje. A belső kontrollrendszer túlmutat a pénzügyi-gazdálkodási kérdéskörön, vonatkozik a szervezet minden egyes tevékenységére. Mint folyamatrendszer, a szervezet céljainak elérésében segíti a szervezet első számú vezetőjét, kialakítása, működtetése és fejlesztése a szervezet első számú vezetőjének a feladata. A **belső kontrollrendszer** olyan elvek szerint működik, valamint azokat az eljárásokat és belső szabályzatokat tartalmazza, amelyek biztosítják, hogy a költségvetési szerv valamennyi tevékenysége és célja összhangban legyen a szabályszerűséggel, szabályozottsággal, valamint a gazdaságosság, hatékonyság és eredményesség követelményeivel és az eszközökkel és forrásokkal való gazdálkodásban ne kerüljön sor pazarlásra, visszaélésre, rendeltetésellenes felhasználásra.

A **megalapozottság** tekintetében a jogszabályok előírják a költségvetési szerv, illetve a köztulajdonban álló gazdasági társaság első számú vezetője részére, hogy a **kontrolltevékenység** részeként minden tevékenységre vonatkozóan biztosítani kell a szervezeti célok elérését veszélyeztető kockázatok csökkentésére irányuló kontrollok kiépítését, különösen – többek között – a döntések célszerűségi, gazdaságossági, hatékonysági és eredményességi szempontú megalapozottsága, megalapozottsági vizsgálata vonatkozásában.

A **nemzeti vagyonnal való felelős, rendeltetésszerű gazdálkodás** követelménye magában foglalja annak hatékony működtetését, állagának védelmét, értékének megőrzését, illetve gyarapítását, az állami és közfeladatok ellátásának elősegítését.

A **jó gazda gondosságával** eljáró, vagy jól gazdálkodó szervezetnek a Számvevőszék azokat a szervezeteket tekinti, amelyek törvényesen, célszerűen és eredményesen gazdálkodnak a közpénzekkel és a nemzeti vagyonnal.

3. A számvevőszéki ellenőrzés keretei

Az Állami Számvevőszék általános hatáskörrel rendelkezik a közpénzekkel és a nemzeti vagyonnal való gazdálkodás ellenőrzése tekintetében. Ellenőrzési mandátuma széleskörű, törvényi felhatalmazása kiterjed minden olyan szervezet ellenőrzésére, amely államháztartásból származó forrást kezel, vagy ilyen forrásból támogatásban részesül, illetve nemzeti vagyont a közérdek és a közösségi szükségletek céljára használ.

A Számvevőszék folyamatosan felülvizsgálja és továbbfejleszti ellenőrzési alapelveit és módszertanait, nyomon követi a jogszabályok és az ellenőrzési standardok fejlődését, változásait.

3.1. Az Állami Számvevőszék törvényi felhatalmazása

Az Állami Számvevőszék Alaptörvény szerinti feladata a központi költségvetés végrehajtásának, az államháztartás gazdálkodásának, az államháztartásból származó források felhasználásának és a nemzeti vagyon kezelésének **törvényességi, célszerűségi és eredményességi** szempontok

szerinti ellenőrzése. A számvevőszéki ellenőrzésekre vonatkozó, Alaptörvényben lefektetett szempontokat a Számvevőszék – az adott ellenőrzés szabta keretek között – egymással összefüggésben veszi figyelembe.

A Számvevőszék feladatait az Állami Számvevőszékről szóló törvény és más törvények állapítják meg. Ellenőrzési feladatait ellenőrzési terv alapján végzi, valamint törvényi felhatalmazása lehetővé teszi, hogy az elnök döntése alapján az ellenőrzési tervben nem szereplő ellenőrzést is végezzen.

3.2. A számvevőszéki ellenőrzés célja

A számvevőszéki ellenőrzés kiemelt jelentőséggel bír a közszféra átlátható működésének biztosítása szempontjából. Általános célkitűzése, hogy felhívja a figyelmet a jogkövető, helyes magatartásra, illetve arra, hogy a közpénzek és a nemzeti vagyon felhasználásának megalapozottnak, szabályszerűnek, takarékosnak és gazdaságosnak, továbbá ellenőrizhetőnek és nyomon követhetőnek kell lennie. Ennek biztosítása érdekében a közpénzekkel és a nemzeti vagyonnal gazdálkodó szervezeteknek megfelelő kontrollmechanizmusokat kell működtetniük a felhasználás, beszámolás és elszámolás minden fázisában, annak érdekében, hogy az erőforrásokat meg lehessen védeni a veszteségektől, károktól, a nem rendeltetésszerű használatától.

A **Számvevőszék ellenőrzéseinek célja**, hogy segítse a nem szabályszerű vagy helytelen gyakorlatok megszüntetését, támogassa a jogalkotó tevékenységét, elősegítse a közpénzekkel és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodást, annak átláthatóságát, a nemzeti vagyonnal gazdálkodó valamennyi szervezet törvényes, célszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes működését, gazdálkodását. Célja továbbá, hogy hozzájáruljon az állami funkciók és közfeladatok ellátásának minőségi javulásához.

4. A számvevőszéki ellenőrzés elemei

Az Állami Számvevőszék ellenőrzése olyan előre megtervezett folyamat, amely ellenőrzési bizonyítékok megszerzésére és tárgyilagos értékelésére irányul annak megállapítása érdekében, hogy az ellenőrzés tárgyát képező információk, adatok vagy tevékenységek megfelelnek-e az ellenőrzés tárgyára vonatkozó ellenőrzési kritériumoknak. Az ellenőrzés megállapításait a végrehajtott ellenőrzési eljárások alapján feltárt tényállás és az ellenőrzési programban rögzített kritériumok összevetése alapján kell megtenni.

A Számvevőszék ellenőrzéseit a lényeges szempontokra és a kockázatos területekre fókuszáltan végzi. Az ellenőrzés tárgyának és az ellenőrzöttek körének kiválasztása érdekében azonosítja és értékeli a legkockázatosabb területeket, témákat, folyamatokat, valamint azokat a lényeges szempontokat, amelyekre vonatkozó szabályokat és követelményeket ellenőrizni kívánja. Munkájával kapcsolatos alapvető követelmény, hogy annak eredményei, a megállapítások, következtetések és javaslatok megalapozottak és megbízhatóak legyenek; továbbá, hogy az ellenőrzések lefolytatása során érvényesüljenek a gazdaságosság, hatékonyság és eredményesség szempontjai. Ezen követelmények érvényesülését a számvevőszéki ellenőrzés elemei együttesen biztosítják.

4.1. Ellenőrzési kockázatok

4.1.1. Az ellenőrzést megalapozó kockázatelemzés

Az Állami Számvevőszék az ellenőrzési témák és területek, az ellenőrzött szervezetek kiválasztásához, illetve az ellenőrzés hatókörének és fókuszának meghatározásához kockázatelemzést végez. Az ellenőrzési kritériumokat, az ellenőrzés hatókörét és az ellenőrzött szervezet jellemzőit szem előtt tartva kockázatbecslési eljárásokkal elemzi a kockázatokat a

végrehajtandó ellenőrzési eljárások jellegének, időzítésének és terjedelmének meghatározása érdekében.

A Számvevőszék célja, hogy a kockázatelemzés eredményeire támaszkodó ellenőrzési témaválasztásaival, a kockázatelemzés során meghatározott témák, területek, a kiválasztott szervezetek ellenőrzése révén előmozdítsa a kedvezőtlen hatások, a nem felelős vagy nem hatékony gazdálkodás kockázatának csökkentését.

4.1.2. Ellenőrzési kockázatok azonosítása

Az ellenőrzési kockázat annak a kockázata, hogy a számvevő a jelentésben nem megfelelő megállapítást tesz, illetve helytelen következtetésre jut. Három összetevője az eredendő kockázat, a belső irányítási és szabályozási rendszer (belső kontrollrendszer) kockázata, valamint a feltárási kockázat. Az ellenőrzési kockázat ezek szorzataként fejezhető ki:

Ellenőrzési kockázat = eredendő kockázat * belső kontroll kockázat * feltárási kockázat

- Az **eredendő kockázat** az a kockázat egy szervezetben, amellyel kapcsolatban a vezetés nem tud semmilyen intézkedést tenni akár a kockázat valószínűségének, akár hatásának (jelentőségének) megváltoztatására, vagyis a kontrollintézkedésektől függetlenül, objektívan fennálló kockázatok köre.
- A **belső kontrollrendszer kockázata** annak a kockázata, hogy az ellenőrzött egység (szervezet, tevékenység, projekt) belső kontrollrendszere elmulasztja megelőzni vagy jelezni és kijavítani a lényeges hibát, szabálytalanságot, gyenge működést és teljesítményt, vagy a félrevezető állítást.
- A **feltárási kockázat** pedig annak a kockázata, hogy a számvevő nem fog észlelni vagy feltárni valamilyen lényeges hibát, szabálytalanságot, gyenge működést és teljesítményt vagy félrevezető állítást, amelyet a szervezet belső kontrollrendszere nem korrigált.

A számvevő az eredendő kockázatok azonosítását és értékelését a kapcsolódó kontrollok hatásainak figyelmen kívül hagyásával végzi el, és megítéli, hogy valamely eredendő kockázat jelentősnek tekinthető-e. A számvevőnek értékelnie szükséges továbbá az ellenőrzés szempontjából releváns kontrollok kialakítását (különösen a jelentős eredendő kockázatok tekintetében) és azok gyakorlati alkalmazásának valószínűségét.

Az azonosított kockázat jellege az ellenőrzés tárgyától függően eltérő lehet. A számvevőnek számításba kell vennie és értékelnie kell az ellenőrzés tárgyában lehetségesen felmerülő hiányosságokat, eltéréseket vagy hibás állításokat, azok előfordulásának valószínűségét és hatásaik nagyságát.

Szükséges figyelembe venni annak a lehetőségét is, hogy az ellenőrzés tárgya nem felel meg a kritériumoknak. A meg nem felelés felmerülhet csalás, hiba és/vagy az ellenőrzés körülményei miatt. Az ebből fakadó kockázatoknak és azok ellenőrzési eljárásokra gyakorolt hatásainak azonosítását a teljes ellenőrzési folyamat során figyelembe kell venni. A számvevőnek értékelnie kell a meg nem felelés ellenőrzés során feltárt eseteit, annak meghatározása érdekében, hogy azok lényegesek-e.

A kockázatot a bekövetkezés valószínűsége és a bekövetkezett esemény, mulasztás jelentősége jellemzi. A kockázatot jelentő esemény vagy mulasztás következménye az általános értelemben vett hiba (például téves információ, szabálytalanság, nem megfelelő működés, gyenge teljesítmény), amelynek jelentősége annak nagyságával (értékével) és hatásával (következményeivel) jellemezhető.

Az ellenőrzési kockázat elfogadhatóan alacsony szintjét a számvevőszéki ellenőrzés során a feltárási kockázat csökkentésével lehet biztosítani annak érdekében, hogy kellő bizonyosságot lehessen szerezni a számvevőszéki jelentés, vélemény alátámasztásához, mivel az ellenőrzés sosem nyújthat abszolút bizonyosságot. Az ellenőrzés során a kockázattertelés keretében a kockázatok meghatározása, beazonosítása, besorolása hozzájárul az ellenőrzési célok eléréséhez, az ellenőrzés hatékony, eredményes és gazdaságos lefolytatásához.

4.1.3. Az ellenőrzéseket támogató kockázatelemzési rendszer

Az Állami Számvevőszék kockázatelemzési tevékenysége során nagytömegű adatok feldolgozására, korszerű adatelemzési technikákra támaszkodik. A központi nyilvántartásokban, rendszerekben megtalálható, az ellenőrzött szervezetek körére, tevékenységére vonatkozó, a Számvevőszék által hozzáférhető adatokból digitális megoldások alkalmazásával kialakított belső adatelemzői környezet és nyilvántartás támogatást nyújt az ellenőrzések megtervezéséhez, lefolytatásához, az elemzések megalapozásához, a kockázatelemzési rendszer működtetéséhez. A Számvevőszék folyamatosan figyelemmel kíséri az ellenőrzött szervezetek gazdasági eseményeit és elemzi, értékeli az észlelt kockázatokat. Figyelemmel kíséri a pénzügyi folyamatokat, az ellenőrzött szervezetek pénzügyi stabilitását, a költségvetés tervezését, a bevételeket és a kiadásokat, a vagyongazdálkodást, valamint a számviteli beszámolást. A kockázatok felmerülését jelző mutatószám-rendszer kialakításával a Számvevőszék kockázatelemzéseket végez és tárgyilagos kockázatelemzési rendszert működtet.

A közérdekű bejelentéseket és panaszokat a Számvevőszék az ellenőrzések tervezése, illetve végrehajtása során, vagy egyedi kockázatelemzés keretében hasznosítja.

4.1.4. Az ellenőrzések során feltárt kockázatok

A Számvevőszék az ellenőrzések végrehajtása során azonosított kockázatokat és lehetséges hatásukat az ellenőrzés során már az előkészítés szakaszától nyomon követi és szükség szerint felülvizsgálja. Az ellenőrzési feladatok tervezésére, az éves ellenőrzési terv összeállítására a feltárt kockázatok figyelembevételével kerül sor.

Ellenőrzései során az Állami Számvevőszék vizsgálja a törvényesség, a célszerűség, valamint a gazdaságosság, hatékonyság, eredményesség elveinek teljesülését veszélyeztető kockázatokat.

A **törvényesség** szempontjából kockázatot jelent, ha az ellenőrzött nem tesz eleget jogszabályi, illetve belső szabályzatokban foglalt kötelezettségeinek, vagy azokkal ellentétesen cselekszik.

A **célszerűség** követelménye vonatkozásában kockázatot jelenthet, ha a kiadásokat nem a közfeladatok ellátására fordítják, ha a forrásokat nem a költségvetési célrendszer megvalósítása érdekében, nem a meghatározott célra (meghatározott közfeladat ellátására), vagy nem a szükséges mértékben használják fel, továbbá, ha a felhasználás módja nem észszerű.

A források **gazdaságos, hatékony és eredményes** felhasználása vonatkozásában a Számvevőszék szintén kiemelt figyelmet fordít a kockázatok feltárára.

- A **gazdaságosság** tekintetében kockázatot jelenthetnek a fecsérlés, túlfizetés, pazarlás esetei.
- A **hatékonyság** tekintetében kockázatot jelenthet a veszteség, a munka alacsony hatékonysága, a projekt lassú végrehajtása, vagy a projekt vagy a szervezet hatókörén kívül eső, az egyénekre vagy szervezetekre háruló költségek elégtelen felmérése és felügyelete.
- Az **eredményesség** tekintetében kockázatot jelenthetnek a hiányzó, nem egyértelmű vagy ellentmondásos célkitűzések, a nem megfelelő beavatkozási eszközök, intézkedések, az, ha

a célkitűzések végrehajtása a gyakorlatban nem lehetséges, a szervezeten belüli irányítási, vezetési hiányosságok, vagy ha nem kezelik prioritásként a célok megvalósítását, a kitűzött célokat nem valósítják meg.

4.2. Az ellenőrzés tárgya

Az ellenőrzés tárgya azon adatok, információk vagy tevékenységek összessége, amelyeket a számvevőszéki ellenőrzés a vonatkozó kritériumok alapján értékeli. Az ellenőrzés tárgyának jól beazonosíthatónak és a meghatározott kritériumok alapján történő következetes mérésre, értékelésre alkalmasnak kell lennie. Világos, pontos meghatározását az ellenőrzés céljainak, kritériumainak, az ellenőrzött időszaknak és az ellenőrzés hatókörének pontos kijelölése biztosítja. Az ellenőrzés tárgyát úgy kell meghatározni, hogy a számvevőszéki ellenőrzés során lehetőség legyen elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyíték megszerzésére a megállapítások és következtetések alátámasztására.

A tárgy kiválasztásakor az Állami Számvevőszék figyelemmel van a jogalkotó tevékenységére, döntéseire, a jogszabályi előírásokra, az ellenőrzött szervezetek tevékenységére, a közérdekű bejelentésekre, valamint egyéb kommunikációs csatornák útján hozzá érkező megkeresésekre, illetve a kockázatelemzési tevékenysége keretében feltárt kockázatokra. Tekintettel kell lennie továbbá arra is, hogy az ellenőrzés az ellenőrzött szervezetnek hasznos támogatást nyújtson és hozzáadott értéket teremtsen, így a közpénzek hatékonyabb felhasználását és a gazdálkodás, feladatellátás javulását eredményezze.

4.3. Az ellenőrzés hatóköre és területe

Az ellenőrzés hatóköre az ellenőrzési célok teljesítését biztosító ellenőrzési eljárásokat, módszereket, az ellenőrzés fókuszát, terjedelmét és határait jelöli ki, a lényegesség és a kockázatok felmérése, becslése és elemzése mellett. Amennyiben az alkalmazandó jogszabályok nem írják elő az ellenőrzés hatókörét, az ellenőrzési programban szükséges rögzíteni, hogy az ellenőrzés mely terület(ek)re, illetve az ellenőrzött szervezetek mely körére vagy mely szervezet(ek)re terjed ki.

Az ellenőrzés hatókörét az ellenőrzött jellemzői, az ellenőrzött hatáskörén kívül eső körülmények vagy egyéb események korlátozhatják, amelyek következtében a számvevő nem tud megfelelő és elegendő ellenőrzési bizonyítékot összegyűjteni ahhoz, hogy véleményét megalapozza. Az ellenőrzés hatókörének bármely belső szándékból vagy külső körülményekből eredő korlátját ismertetni kell az ellenőrzés dokumentációjában és a számvevőszéki jelentésben.

4.4. Az ellenőrzésben érintett felek

4.4.1. Az ellenőrzést végző fél

A közpénzekkel, a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodás ellenőrzését a végrehajtó hatalomtól független számvevőszéki (külső) ellenőrzés biztosítja. A számvevők a Számvevőszék feladat- és hatáskörében eljáró ügydöntő, vagy ellenőrzési és azt támogató feladatot ellátó személyek.

4.4.2. A felelős fél

Felelős félnek minősül az ellenőrzési feladat végrehajtása érdekében adatszolgáltatásra felhívott, a Számvevőszéknek adatokat szolgáltató, illetve az ellenőrzés tárgyára vonatkozó tevékenységért jogszabály alapján felelős szervezet vagy személy (az ellenőrzött szervezet, az ellenőrzés során közreműködésre kötelezett szervezet, a jogszabályban felelősként megjelölt személyek, illetve az észrevételezési jog esetében az a személy, akinek a személyes felelősségét megállapították, valamint a javaslatok vagy a vélemény címzettjei).

4.4.3. Az ellenőrzés eredményeinek célzott felhasználói

Az ellenőrzés eredményeinek célzott felhasználói a számvevőszéki jelentés elsődleges címzettjei: az ellenőrzött szervezetek vezetői, az Országgyűlés és bizottságai, a kormány, a közszféra szervezetei, a jelentésben foglalt megállapítások által érintett felek, illetve a nyilvánosság.

4.4.4. Kapcsolattartás a felelős féllel

Az Állami Számvevőszék tevékenysége során partnerként tekint a felelős félre, vele hatékony kommunikációt épít ki és tart fenn. A kétirányú kommunikáció keretében az Állami Számvevőszéknek valamennyi, az ellenőrzés lefolytatásához szükséges adatot, információt be kell kérnie a felelős féltől, akit egyúttal tájékoztatnia szükséges az ellenőrzés céljáról, tárgyáról, kritériumairól, folyamatáról, valamint biztosítani kell számára az észrevételezés lehetőségét az ellenőrzési megállapítások, következtetések tekintetében. A felelős felet szükséges továbbá tájékoztatni az ellenőrzés időtartama alatti kapcsolattartás módjáról.

Az Állami Számvevőszék jelezheti az ellenőrzés folyamatában azonosított lényeges hibákat a felelős fél vezetésének, és – amennyiben annak feltételei fennállnak – felkérheti azok kijavítására, illetve tájékoztatást nyújthat azok számvevőszéki jelentésre gyakorolt hatásáról.

4.5. Az ellenőrzési kritériumok

Az ellenőrzési kritériumok az ellenőrzés tárgyának értékeléséhez használt referenciaértékek, viszonyítási alapok. Meghatározzák az ellenőrzés fókuszterületeihez/fókuszkérdéseikhez kapcsolódó elvárásokat, valamint ahhoz kapcsolódóan az ellenőrzési bizonyítékok összegyűjtésének keretrendszerét, továbbá alapot nyújtanak a bizonyítékok értékeléséhez, az ellenőrzési megállapítások kidolgozásához és az ellenőrzési célokkal kapcsolatos következtetések levonásához, valamint strukturálják az ellenőrzést. A számvevőszéki ellenőrzést az ellenőrzési programban meghatározott, az adott ellenőrzés céljainak megfelelő kritériumok alapján kell lefolytatni.

Az ellenőrzési kritériumok lehetnek minőségiek vagy mennyiségiek (számszerűsíthetők), illetve lehetnek általánosak vagy konkrétak. Meghatározásuk történhet jogszabályok, közjogi szervezetszabályozó eszközök, standardok, alapelvek, célszerűségi szempontok, mutatószámok, indikátorok, referenciaértékek, vagy jó gyakorlatok alapján is.

A kritériumoknak minden esetben meg kell felelniük az alábbi követelményeknek:

- **tárgyilagosság:** a kritériumok alapján levont következtetések részrehajlástól mentesek, ténszerűek;
- **egyértelműség:** a kritériumok az adott szervezetre, tevékenységre, folyamatra jellemző tulajdonságokat leíró, világosan megfogalmazott, az ellenőrzési programban értelmezett, átfedésektől mentes értékelési szempontok;
- **az ellenőrzési kérdésekhez rendeltség:** összességében minden ellenőrzési területre/kérdésre kiterjedő, a megállapításokat és a következtetéseket esetlegesen befolyásoló, az ellenőrzés szempontjából lényeges tényezőre rámutató kritériumok;
- **ellenőrizhetőség:** az ellenőrzés részére rendelkezésre álló adatok, dokumentumok és információk alapján az ellenőrzési programban meghatározott értékeléseket az ellenőrzést végző személy képes elvégezni, valamint azok alapján képes a megállapításokat megfogalmazni;
- **az ellenőrzés gazdaságos végrehajtásának támogatása:** az értékeléshez szükséges adatok, információk összegyűjtése, értelmezése ne igényeljen az ellenőrzést végző személytől az az eredményekhez mérten aránytalanul nagy erőfeszítést.

Az ellenőrzési kritériumok meghatározásánál a számvevő mérlegeli azok fontosságát, teljességét, megbízhatóságát, összehasonlíthatóságát, elérhetőségét, érthetőségét, valamint az ellenőrzés célját és típusát. A kritériumokat a célzott felhasználók számára hozzáférhetővé kell tenni, biztosítva ezáltal számukra, hogy megértsék az ellenőrzés megállapításait, az ellenőrzés tárgyának értékelését.

4.6. Ellenőrzési bizonyítékok

Az ellenőrzési bizonyítékok az ellenőrzés során megismert olyan tények, megszerzett adatok, információk és dokumentumok, amelyeken az ellenőrzési megállapítások, következtetések, vélemények alapulnak. Elvárás, hogy a bizonyítékok megszerzésének költsége észszerű legyen.

A számvevőszéki jelentésben foglalt megállapítások, következtetések, illetve a számvevőszéki vélemény alátámasztása érdekében – az ellenőrzési programmal és az ellenőrzés típusával összhangban – a számvevőnek olyan eljárásokat kell végrehajtania, amelyekkel elegendő, megfelelő tárgyhoz tartozó és megbízható bizonyítékot tud szerezni, szem előtt tartva a gazdaságos ellenőrzés lefolytatásának követelményét.

- **Elegendő** a bizonyíték, ha mennyiségét tekintve kielégítő, vagyis az ellenőrzési bizonyosság meghatározott szintjén az adatoknak, információknak megfelelő körét és volumenét öleli fel a levont következtetések alátámasztásához és az ellenőrzési vélemény megfogalmazásához. A következtetések alátámasztásához szükséges ellenőrzési bizonyíték mennyisége a hibás állításokra vonatkozó kockázat becsült mértékétől és az ellenőrzési bizonyíték minőségétől is függ.
- **Megfelelő** minőségű az ellenőrzési bizonyíték, ha tárgyhoz tartozó és megbízható.
 - **Tárgyhoz tartozóak** az információk, amelyek az ellenőrzés céljaival kapcsolatos kérdésekre vonatkoznak.
 - **Megbízható** az ellenőrzési bizonyíték, ha forrása és jellege alapján tárgyilagosságnak tekinthető.
- **Gazdaságosak** az alkalmazott eljárások, ha az információgyűjtés költségei arányban állnak az elérni kívánt eredménnyel.

Annak érdekében, hogy az Állami Számvevőszék megfelelően teljesíthesse az ellenőrzési feladatait, törvényi felhatalmazása alapján jogosult hozzáférni az ellenőrzések lefolytatásához szükséges információkhoz, adatokhoz és dokumentumokhoz, azaz az ellenőrzési bizonyítékokhoz. Az ellenőrzési kérdések megválaszolásához szükséges bizonyítékok megszerzése a Számvevőszék rendelkezésére álló, illetve az állami és egyéb nyilvántartásokból elérhető adatokra, az ellenőrzött és ellenőrzést támogató szervezet(ek) által rendelkezésre bocsátott dokumentumokra és adatokra alapozva, továbbá megfigyelés, szemle (szemrevételezés), kérdésfeltevés (információkérés), valamint elemző eljárás útján történik.

Az ellenőrzési bizonyítékok megszerzését követően a számvevőnek értékelnie kell a megszerzett bizonyítékokat azok forrásai, jellege, az információk relevanciája és megbízhatósága alapján. Ha a különböző forrásokból származó, lényeges kérdésekkel kapcsolatos bizonyítékok egymásnak ellentmondanak, további bizonyítékok megszerzésével szükséges az ellentmondásokat feloldani. A bizonyítékok számvevő általi megítélésének tárgyilagosságnak, igazságosságnak és kiegyensúlyozottnak kell lennie.

A bizonyítékok megbízhatóságának és bizonyító erejének megítélése az adott ellenőrzésre jellemző, egyedi körülményektől függ. A bizonyítékok jellege alapján az értékeléshez a következő általános szempontok adnak iránymutatást:

Megbízhatóság

- A külső forrásokból származó ellenőrzési bizonyíték (pl. a harmadik féltől kapott megerősítés) megbízhatóbb, mint az ellenőrzött szervezet nyilvántartásaiból szerzett bizonyíték;
- Az ellenőrzött szervezet nyilvántartásaiból szerzett bizonyíték megbízhatóbb, ha a kapcsolódó belső kontrollok eredményesek;
- A számvevő által közvetlenül összegyűjtött bizonyíték megbízhatóbb, mint az ellenőrzött szervezet által megszerzett vagy átadott adat, információ;
- A dokumentumokba és az írásos nyilatkozatokba foglalt ellenőrzési bizonyítékok megbízhatóbbak, mint a szóbeli nyilatkozatok;
- A papíralapú másolatok kevésbé megbízható bizonyítékok, mint az eredeti dokumentumok, ezért a másolatokra fel kell vezetni a forrásukat, és amint arra lehetőség nyílik, gondoskodni kell a másolatok megfelelő hitelesítéséről;
- Megbízhatóbb az ellenőrzési bizonyíték, amelynek tartalmát az ellenőrzött szervezet is elfogadja (nem vitatja).

Bizonyító erő az ellenőrzés szempontjából

- Ellenőrzés szempontjából teljes bizonyító erővel bír – a megfelelő alaki kellékek alkalmazásával – az eredeti (papíralapú vagy elektronikus úton hitelesített) dokumentum, valamint a felek által felvett közös jegyzőkönyv, amely az érintettek álláspontját írásban rögzíti.
- Ellenőrzés szempontjából nem teljes bizonyító erővel bír az egyoldalú jegyzőkönyv és a felelős fél egyoldalú nyilatkozata. Előbbi bizonyító ereje növelhető tanúk általi megerősítéssel. Utóbbi visszavonható és megváltoztatható, ezért annak valóságtartalmát az ellenőrzés során bizonyítékokkal alátámasztani szükséges.

4.7. Bizonyosság

Az ellenőrzési bizonyosság (amely fordított arányban áll az ellenőrzési kockázattal) az ellenőrzés alapján kialakított megállapítások, következtetések, javaslatok és ajánlások, vélemények helytállóságának, megalapozottságának és megbízhatóságának mutatója. Minél magasabb szintű az ellenőrzési bizonyosság, annál alacsonyabb az ellenőrzési kockázat szintje. Az **észszerű bizonyosság** azt jelenti, hogy a számvevő véleménye szerint a tárgy minden lényeges szempontból megfelel, vagy nem felel meg a megállapított kritériumoknak; a **korlátozott bizonyosság** pedig azt jelenti, hogy semmi olyan nem jutott a számvevő tudomására, amely alapján volna oka azt feltételezni, hogy a tárgy nem felel meg a kritériumoknak.

A bizonyosság megszerzését az alábbi ellenőrzési eljárások biztosítják:

- elemző eljárások alkalmazása,
- a belső kontrollrendszer működésének ellenőrzése, tesztelése (amely arról nyújt információt, hogy a kontrolltevékenységek alkalmasak-e a hibák megelőzésére, feltárására, kijavítására),
- mintatételek tesztelése, ellenőrzése,
- más ellenőrzések eredményeinek felhasználása (elemző eljárás, illetve tesztelés keretében).

A számvevőnek minden ellenőrzés során az ellenőrzési **bizonyosság** észszerűen magas szintjének elérésére és az ellenőrzési kockázat elfogadhatóan alacsony szintre csökkentésére kell törekednie.

4.8. Lényegesség

A lényegesség egy bizonyos kérdés (ügy, állítás, információ, adat) relatív jelentőségének vagy fontosságának kifejezése az ellenőrzés céljaival összefüggésben. Lényegesnek minősül az az információ vagy adat, ami az ellenőrzési eredmények célzott felhasználóinak döntéseit – az arról történő tudomásszerzést követően – valószínűsíthetően befolyásolja. A lényegesség függ az adott információ, adat értékétől (összegétől, mennyiségi szempontjaitól), az adott vagy a hiányzó információ jellegétől (természetétől), valamint annak összefüggéseitől (előfordulásának körülményeitől, minőségi szempontoktól).

Az ellenőrzés során a lényegesség három szempontból ítéltethető meg:

Az **összeg vagy érték szerinti lényegesség** az ellenőrzés által becsült (értékben kifejezhető) hibák, téves, félrevezető információk, illetve az információk hiányának azon összege, amely a felhasználók véleményét, döntéseit már jelentősen befolyásolja, tekintet nélkül a hibák, mulasztások jellegére. Az érték szerinti lényegesség kifejezhető közvetlenül, egy értékösszeg meghatározásával vagy közvetve, az ellenőrzött tevékenység egy jellemző, átfogó értékadatának százalékában. Az érték szerinti lényegességet kifejező mutató a lényegességi szint vagy lényegességi küszöb.

A **jelleg szerinti lényegesség** esetében – az érték szerinti lényegességgel szemben – a minőségi szempontok a döntőek. A jelleg szerinti lényegesség egyrészt olyan „érzékeny” területekkel vagy ügyekkel kapcsolatban merül fel (akár több szervezet tevékenységét érintően is), amelyek fokozott érdeklődést váltanak ki az Országgyűlés szintjén, vagy általában a társadalom részéről, függetlenül a kapcsolódó értékek nagyságától. Ilyenek lehetnek bizonyos – gyakran társadalmi vonzatú – makrogazdasági folyamatok, új feladatok (pl. a nagy közösségi ellátórendszerek működése vagy még tágabb összefüggésben a költségvetési fegyelemmel, az átláthatósággal, az egyensúlyi helyzet alakulásával kapcsolatos tényezők). Másrészt a jelleg szerinti lényegesség kérdése egy-egy meghatározott szervezet tevékenysége, működése, eredményei iránti érdeklődés szintjével kapcsolatban is felmerülhet (ide sorolhatók a gazdasági tekintetben jelentős szervezetek tevékenységével, gazdálkodásával, esetleg költségvetési/számviteli beszámolójával összefüggő ügyletek, pl. súlyos szabálytalanság, nyilvánvaló pazarlás).

Az **összefüggések szerinti lényegesség** azt fejezi ki, hogy egy hiba, téves információ, szabálytalanság, gyenge teljesítmény az előfordulásának körülményei vagy összefüggései miatt is fontos lehet, bár érték vagy jelleg szerint nem lényeges. Egy hiba hatást gyakorolhat az ellenőrzött céljai teljesítésének megítélésére, például bizonyos tevékenységekhez tartozó bevételeket, költségeket egy meghatározott küszöb fölé emel, a nyereséget veszteséggé alakítja, megváltoztatja több év beszámolóiból, információiból adódó trendet.

A lényegességi szempontok befolyásolják az ellenőrzési eljárások jellegével, időzítésével és kiterjedésével kapcsolatos döntéseket, valamint az ellenőrzési eredmények értékelését.

4.9. Szakmai ismeretek, szaktudás

A számvevőszéki ellenőrzési tevékenység fontos alapértéke a szakmai tudás és tapasztalat, az ellenőrzést végző személynek rendelkeznie kell a feladat megfelelő teljesítéséhez szükséges szakmai ismeretekkel és gyakorlattal. Számvevőszéki ellenőrzési feladatot olyan számvevők és szerződéses jogviszonyban álló külső szakértők láthatnak el, akik rendelkeznek az ellenőrzéshez szükséges, megfelelő szakmai felkészültséggel, képességekkel és kompetenciákkal, valamint megfelelnek a jogszabályokban és egyéb belső szabályzatokban lefektetett összeférhetetlenségi szabályoknak. Az ellenőrzést végző számvevő felelősségére, jogaira és kötelezettségeire, továbbá az ellenőrzés szabályaira vonatkozó rendelkezéseket a külső szakértővel szemben is alkalmazni kell.

4.10. Szakmai megítélés, gondosság és szkepticizmus

Az ellenőrzések tervezése és végrehajtása során a számvevőknek fenn kell tartaniuk a szakmai szkepticizmust, szakmai megítélésük alapján képesnek kell lenniük tárgyszerű, helytálló és független szakmai vélemény kialakítására. A szakmai szkepticizmus megkívánja, hogy a számvevő az ellenőrzés során szerzett bizonyítékokat mindvégig a szükséges fenntartással, kellő körültekintéssel, ugyanakkor a szakmai érvekkel szembeni nyitottsággal mérlegelje.

A számvevő kellő szakmai gondossága az ellenőrzés lefolytatásának a szakmai standardokban és eljárásrendekben foglaltakkal összhangban álló módját jelenti (ide értve a program-, és előtanulmány-készítés, az ellenőrzés és a jelentéskészítés szabályait is). A számvevő köteles biztosítani a kellő szakmai gondosságot, amelynek – a szakmai távolságtartás mellett – a megszerzett adatok és bizonyítékok megfelelő kezelésére, a titoktartásra, az ellenőrzés körültekintő megtervezésére és lefolytatására is ki kell terjednie.

A szakmai vélemény kialakítása a számvevőszéki ellenőrzés során szerzett tapasztalatokon, a számvevők tudásán és képességein alapul. Ezen elvek – a számvevők szakmai felkészültsége, kellő gondossága és körültekintése – együttesen képezik alapját a számvevők szakmai felelősségvállalásának, és egyúttal a lefolytatott ellenőrzés, valamint az ellenőrzési megállapítások, vélemények megalapozottságának.

4.11. Más ellenőrzések eredményeinek felhasználása

Az Állami Számvevőszéknek lehetősége van a felelős fél által foglalkoztatott belső, vagy a felelős felet ellenőrző más külső ellenőrök megállapításainak felhasználására is, amennyiben azok az ellenőrzés szempontjából tárgyhoz tartozó, vagy fontos információkat tartalmaznak és felhasználásuk az ellenőrzéshez szükséges. Mindez koordinációs és együttműködési lehetőségeket teremt, valamint lehetővé teszi egyes feladatok ismételt elvégzésének elkerülését.

A belső és egyéb külső ellenőrzések megállapításaira a Számvevőszék abban az esetben tud támaszkodni, ha az ellenőrzött szervezetnél (tevékenységnél, projektnél) hasonló céllal ellenőrzést végeztek és a számvevő meggyőződik arról, hogy az alkalmazott módszerek illeszkednek az elvégzendő ellenőrzési feladathoz; elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyítékkal támasztották alá a megállapításokat és következtetéseket; az ellenőr, illetve a szakértő szakmai, módszertani felkészültsége megfelelő.

A számvevő ilyen esetekben sem tekinthet el a vonatkozó ellenőrzési terület alapos megismerésétől, az erre irányuló ellenőrzési eljárások lefolytatásától. Amennyiben a számvevő figyelembe veszi a belső, illetve más külső ellenőrök megállapításait, minden esetben szükséges megbizonyosodnia az ellenőrzést lefolytatók szakmai kompetenciájáról, felkészültségéről, függetlenségéről és az elvégzett ellenőrzés minőségéről. A számvevőnek mindenneelőtt meg kell győződnie a következőkről:

- a belső ellenőr, illetve a más külső ellenőr szakmai kompetenciája, felkészültsége megfelelő volt-e;
- a belső ellenőr, illetve a más külső ellenőr munkáját függetlenül végezte-e, az általa készített dokumentum tárgyilagos és elfogulatlan-e;
- az ellenőrzési módszerek illeszkednek-e az elvégzendő ellenőrzési feladathoz, elegendő, megfelelő és egyértelmű ellenőrzési bizonyítékkal támasztották-e alá a megállapításokat és következtetéseket;
- az elvégzett ellenőrzési eljárások összhangban állnak-e a számvevőszéki ellenőrzésekre vonatkozó standardokkal;
- a más ellenőrök által elvégzett ellenőrzés eredményei költséghatékony módon felhasználhatók-e.

Más ellenőrzések eredményeinek felhasználására az ellenőrzés több szakaszában is sor kerülhet:

- a tervezés fázisában a más ellenőrök által készített jelentések olyan információkkal szolgálhatnak, amelyek felhívhatják a figyelmet a kontrollrendszerek potenciális gyengeségeire vagy egyéb felmerült, súlyos hibákra;
- az ellenőrzési célok eléréséhez szükségesnek ítélt ellenőrzési bizonyíték egy részének biztosítására, csökkentve ezzel a Számvevőszék által elvégzendő munka mennyiségét;
- a számvevőszéki ellenőrzés megállapításainak vagy következtetéseinek megerősítésére, esetleges véleménykülönbségek feltárására; ez utóbbi esetben a számvevőnek ki kell vizsgálnia és egyértelműen dokumentálnia kell a véleményeltérést.

A belső ellenőrök, illetve a más külső ellenőrök munkájának felhasználása az ellenőrzési feladatok során nem mentesíti a számvevőt az ellenőrzés megállapításaira, következtetéseire, véleményére vonatkozó felelőssége alól.

4.12. Az ellenőrzés megállapításai

Az ellenőrzés megállapításai az ellenőrzés tárgyára vonatkozó kritériumok mentén végrehajtott minősítések, értékelések vagy mérések eredményei. A számvevő a tényállás és a kritériumok közötti eltéréseket értékeli, majd az ellenőrzés céljával és hatókörével összhangban rögzíti a megállapításait. Az adott ellenőrzés céljait figyelembe véve az ellenőrzés tárgyról független szakmai értékelést, információt szükséges nyújtani, beleértve a feltárt tényeket befolyásoló háttér-összefüggéseket is. Az ellenőrzések eredményeit, a megállapításokat és következtetéseket világosan kell közvetíteni a számvevőszéki jelentésben, valamint tárgyilagosan, – a közérthetőség határain belül – szakszerűen kell megfogalmazni.

4.13. Az ellenőrzési munka dokumentálása

A számvevőszéki ellenőrzés folyamatában biztosítani kell a teljeskörű és részletes dokumentálást. Az ellenőrzési munka dokumentálásának célja:

- az ellenőrzés megtervezésének elősegítése és lefolytatásának bizonyítékokkal történő alátámasztása;
- a megállapítások, következtetések, a vélemény alátámasztását szolgáló bizonyítékok rendszerezése és megőrzése;
- az ellenőrzési munka felügyeletének, felülvizsgálatának és minőségbiztosításának támogatása.

Az ellenőrzést úgy kell lefolytatni és dokumentumokkal alátámasztani, hogy a levont következtetések megalapozzák és alátámasszák a számvevőszéki jelentés megállapításait és a számvevőszéki véleményt. Az ellenőrzés során megszerzett bizonyítékok, dokumentumok emellett hozzájárulnak annak alátámasztásához, hogy a számvevő az ellenőrzést a szakmai szabályokban meghatározott követelmények szerint végezte el. A dokumentációnak kellőképpen részletesnek kell lennie ahhoz, hogy egy, az ellenőrzésről előzetes ismerettel nem rendelkező, hasonló ellenőrzési tapasztalattal bíró ellenőr megértse az elvégzett eljárások jellegét, hatókörét, eredményeit, az ellenőrzési következtetéseket és javaslatokat alátámasztó megszerzett bizonyítékokat, a szakmai megítélés gyakorlását megkívánó jelentős kérdéskörök mögött álló érvelést, és a kapcsolódó következtetéseket; vagyis, hogy egy megfelelő felkészültséggel rendelkező ellenőr azonos következtetésre jusson.

4.14. Folyamatba épített minőségbiztosítás

Az ellenőrzéssel szemben támasztott követelmények megvalósulása érdekében az Állami Számvevőszék folyamatba épített minőségbiztosítást működtet, amelynek célja, hogy biztosítsa az ellenőrzési dokumentumok előírt minőségkövetelményeknek való megfelelését, az ellenőrzési megállapítások, következtetések és javaslatok megalapozottságát, dokumentáltságát és a számvevőszéki jelentések magas szakmai színvonalát.

A folyamatba épített minőségbiztosítást támogatja a folyamatba épített jogi szempontú minőségbiztosítás, mely kiterjed a jogi környezet elemzésétől kezdődően az ellenőrzési programok és a jelentéstervezetek jogi kontrolljáig tartó folyamatokra.

A számvevők kötelessége, hogy saját feladat- és hatáskörükben érvényesítsék a minőségirányított működés alapelveit, továbbá a körültekintő tervezésre, az azon alapuló végrehajtásra, a végrehajtás kontrolljára, valamint a kontroll alapján szükséges korrekciók elvégzésére vonatkozó követelményeket.

5. Az ellenőrzés folyamata és módszerei

5.1. Az ellenőrzések tervezése

Az Állami Számvevőszék ellenőrzési tevékenységének tervezése keretében történik a témafelvetés, valamint az ellenőrzési tervjavaslat összeállítása. Ennek alapján kerül sor az ellenőrzési témajavaslatok kidolgozására és az éves ellenőrzési terv összeállítására.

Az ellenőrizhetőség fontos követelmény a tervezési folyamat során. Az ellenőrzési téma kiválasztása során meg kell állapítani, hogy a Számvevőszék törvényi felhatalmazása lehetővé teszi-e az ellenőrzést, továbbá mérlegelni kell, hogy milyen költségvetési és társadalmi hatás érhető el az ellenőrzés által, mely szervezetek lehetnek kockázatokkal érintettek, mekkora a hibák, szabálytalanságok, rendellenes működés előfordulásának valószínűsége, valamint, hogy milyen nemzetközi példák, kapcsolódási pontok azonosíthatók.

Az egyes ellenőrzési szempontok eltérő tervezési megközelítést igényelnek jellemzően az ellenőrzés céljának, tárgyának, hatókörének megfelelő jogi normákból vagy ellenőrzési kritériumokból következően. Az Állami Számvevőszék által ellenőrzött legtöbb szervezet speciális helyzete miatt (közfeladatot ellátó, nem profitorientált szervezetek) az eredményességi kritériumok meghatározása megalapozott tervezést igényel egyedi, az adott szervezet tevékenységéhez illeszkedő – általában nem pénzügyi mutatószámokból képzett – teljesítménykritériumok alkalmazásával.

5.2. Az ellenőrzés előkészítése

Az ellenőrzés előkészítése keretében történik az ellenőrzésre javasolt szervezetek – adatalapú kockázatelemzési módszerek alkalmazásával történő – kiválasztása, az ellenőrzési programot megalapozó előtanulmány vagy koncepció készítése, valamint az ellenőrzési program összeállítása. Az ellenőrzés előkészítése során az (előkészítési célú) adatbekérésen túl interjú lefolytatására is lehetőség van az ellenőrzési témával érintett szervezetek képviselőivel, alkalmazottaival.

5.2.1. Az ellenőrzési program

A számvevőszéki ellenőrzéshez ellenőrzési programot kell készíteni. Az ellenőrzési program meghatározza egyrészt **az ellenőrzési feladat tartalmi elemeit**, másrészt annak szervezési szempontjait.

Az ellenőrzést úgy kell megtervezni, hogy lehetővé tegye az ellenőrzési célok eléréséhez szükséges, elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyíték megszerzését és a számvevőszéki jelentés határidőre való elkészítését.

Az ellenőrzési program **szervezési szempontból** meghatározza az ellenőrzési feladat ütemezését, humánerőforrás-igényét (beleértve a szerződéses jogviszonyban álló külső partnerek bevonását), valamint az egyéb erőforrások igénybevételeének szükségességét.

Az ellenőrzési programok kidolgozása során a közpénzekkel való takarékos gazdálkodás és a lehetséges költségvetési megtakarítások szempontjait kell érvényesíteni. Az erőforrások körültekintő megtervezésével biztosítani kell továbbá, hogy a megfelelő kompetenciával rendelkező személyek, a szakmailag indokolt idő alatt végezzék el az ellenőrzést.

Az ellenőrzés lefolytatása során is lehetővé kell tenni a rugalmas reagálást az ellenőrzési feladattal összefüggő körülményekben, feltételekben időközben bekövetkezett változásokra, előre nem látható eseményekre és körülményekre. Ennek érdekében az ellenőrzési program az ellenőrzés lefolytatása során módosítható.

5.3. A felelős fél megismerése

A számvevőszéki ellenőrzés lefolytatásánál minden esetben tisztázni szükséges az érintett felek ellenőrzés során betöltött szerepét és felelősségi körét. Az ellenőrzési feladat feltételeit, a feladatokat és felelősségi köröket jogszabály írhatja elő. A számvevőnek meg kell ismernie a felelős fél működésére, működtetésére, gazdálkodására vonatkozó külső és belső szabályozási környezetet, amely magában foglalja a vonatkozó jogszabályokat, közjogi szervezetszabályozó eszközöket (normatív utasítások, normatív határozatok), valamint a szervezet egyéb belső szabályzatait (amelyek a belső kontrollrendszer részét képezik). Meg kell ismernie továbbá az ellenőrzött finanszírozásának módját, tevékenységét, céljait, műveleteit, az ellenőrzés szempontjából releváns belső kontrollrendszerét, belső irányítási, pénzügyi, számviteli és egyéb rendszereit, valamint az ellenőrzési bizonyítékok lehetséges forrásait is.

A számvevő az adott ellenőrzéshez szükséges adatokat, információkat (egyes kivételektől eltekintve) a felelős féltől szerzi be. Annak érdekében, hogy a számvevő az ellenőrzés tárgyáról és környezetéről széles körű ismereteket szerezzen, az ellenőrzés előkészítése során betekinthez korábbi tanulmányokba, jelentésekbe, valamint bármilyen jogszerűen hozzáférhető dokumentumba, illetve egyeztetethet a felelős féllel és külső szakértőkkel.

5.4. A belső kontrollrendszer értékelése

A belső kontrollrendszer értékelésekor a számvevőnek mérlegelnie kell, hogy a belső kontrollok összhangban állnak-e a kontrollkörnyezettel, biztosítják-e az irányadó szabályoknak – minden lényeges szempontból – való megfelelést. A számvevő felméri továbbá annak a kockázatát is, hogy a belső kontrollok esetlegesen nem akadályozzák meg vagy nem tárják fel a lényeges szabálytalansági eseteket.

5.5. Csalásból eredő lényeges hibák, eltérések kockázatának azonosítása, értékelése

A számvevőszéki ellenőrzés kontextusában a **csalás** (annak jogi definícióján túlmutatóan) olyan szándékosan elkövetett cselekedetet jelent, amely együtt jár a méltánytalan vagy illegális előny szerzése céljából alkalmazott megtévesztéssel. A számvevőnek azonosítania és értékelnie kell az ellenőrzés tárgyára vonatkozó csalás kockázatát és az arra való reagálás lehetőségeit. Az ellenőrzés lefolytatása során a számvevőnek meg kell őriznie szakmai szkepticizmusát, minden nézetrel és érvel szembeni nyitottságát és fogékonyságát, valamint körültekintően és éberrel kell eljárnia a csalás lehetőségének mérlegelésekor.

A csalást természetéből adódóan kifejezetten nehéz azonosítani, hiszen az elkövető annak leplezésében, elrejtésében érdekelt. Több kockázati tényező együttes megléte szükséges ahhoz, hogy a csalás fennálljon. A csalás felderítése érdekében ezért szükség lehet egyenként mérlegelni a lehetőség, a motiváció/kényszer, illetve a racionalizálás vagy önigazolás kockázatait.

- **Motiváció** lehet többek közt a saját haszonszerzés, teljesítménykritériumoknak való megfelelés vagy esetleges hitelek, kölcsönök finanszírozási feltételeinek teljesítése.
- A **lehetőség** magában foglalja az átfogó és alapos szakmai tudást, a rendszer magas fokú ismeretét, továbbá a magabiztosságot és az alkalmat, amelyek a csalás elkövethetőségét megalapozzák. A könyvelési rendszer/program beható ismerete szintén fontos kockázati tényező lehet.
- **Racionalizálás** (önigazolás) alatt az a folyamat értendő, amikor az elkövető racionális válaszokat, meggyőző indokokat keres ahhoz, hogy rászánja magát a csalásra.

Az elkövetés kockázata magasabb, ha a szervezet kontrollkörnyezetében és szervezeti kultúrájában nincsenek megfogalmazva az elvárt etikai szabályok, csalásellenes irányelvek, nincsenek megfelelő kontrollok, vagy nem működnek, vagy ha hiányzik a vezetés elkötelezettsége a fentiek tekintetében.

Csalás kockázata esetén a számvevőnek körültekintően mérlegelnie kell, mely ellenőrzési eljárások alkalmazása megfelelő. Az ellenőrzés során feltárt, csalásból fakadó jogszabálysértő gyakorlat vagy bűncselekmény gyanúja esetén a vonatkozó jogszabályokat, illetve belső eljárásrendet szükséges követni, beleértve a hatóságok értesítésének eseteit is.

5.6. Az ellenőrzés lefolytatása

Az **ellenőrzés lefolytatása** minden ellenőrzési típusnál ugyanazokat a lépéseket követi: a kritériumok és a dokumentumok összevetése alapján a feltárt tények rögzítése, a megállapítások alátámasztása, a következtetések levonása, majd indokolt esetben a javaslatok megfogalmazása, esetleg az egyéb eljárások, intézkedések kezdeményezése.

Az ellenőrzés lefolytatása a számvevő felkészülését, az ellenőrzési programban foglaltak végrehajtását, a programban előírt ellenőrzési eljárások elvégzését foglalja magában, amelynek során a vonatkozó törvények, belső szabályzatok, iránymutatások és normák szerint kell eljárni. Az ellenőrzéseket gazdaságosan, hatékonyan és eredményesen kell elvégezni.

A számvevőszéki ellenőrzés az erről szóló értesítés kézbesítésével kezdődik. Az értesítés mellőzhető, ha az az ellenőrzés eredményes lefolytatását veszélyeztetné.

Az ellenőrzés lefolytatása során a számvevőnek ellenőrzési bizonyítékot kell szereznie a számvevőszéki jelentés megállapításainak alátámasztásához, valamint figyelemmel kell lennie a jogsértés lehetőségére utaló helyzetekre és gazdasági eseményekre, amelyek hatást gyakorolhatnak az ellenőrzés eredményeire.

5.6.1. Ellenőrzési eljárások

Az ellenőrzési eljárások az elemző eljárásokat, illetve a kiválasztott mintatételek tesztelését jelentik.

Az **elemző eljárások** keretében a számvevő a pénzügyi és egyéb adatok, információk más pénzügyi és egyéb adatokkal, információkkal való elvárható kapcsolatait tekinti át, valamint értékeli az azok közötti összefüggéseket. Az elemző eljárások körébe tartoznak az olyan azonosított változások és összefüggések szükség szerinti értékelései is, amelyek nincsenek összhangban más releváns információkkal, vagy jelentős mértékben eltérnek a várt adatoktól.

Az elemző eljárások során ugyanakkor a számvevő értékeli az elemzéshez felhasználandó adatok megbízhatóságát is, figyelemmel az információk forrására, összehasonlíthatóságára, jellegére és relevanciájára. Az elemző eljárások többek között kiterjedhetnek az ellenőrzött szervezet belső kontrollrendszere működésének folyamataira, gazdálkodása terv- és tényadatainak, valamint ágazati információknak az összehasonlítására is.

Az ellenőrzések során gyakori, hogy nagy elemszámú információhalmazt (sokaságot) kell valamilyen szempontból értékelni. Az ellenőrzési eljárások erőforrásigénye miatt az összes tétel ellenőrzése azonban jellemzően nem, vagy csak aránytalanul nagy ráfordítással végezhető el.

Ilyen esetekben **mintavételi eljárások** alkalmazására kerülhet sor, mennyiségi vagy minőségi szempontokra tekintettel, vagyis a számvevőszéki ellenőrzés jellemzően nem terjed ki az ellenőrzés tárgyára vonatkozó adatállomány minden tételére. A **mintavételezés** az ellenőrzési eljárások egy, az ellenőrzés szempontjából releváns sokaságon belül a tételek kevesebb, mint 100%-ára történő alkalmazása, azaz a sokaság egy részének kiválasztása. A mintavételezés jellemzőit (pl. alkalmazott eljárás, mintaméret) döntően befolyásolják az ellenőrzött szervezetnél azonosított kockázatok. A mintavételi eljárások kiterjedhetnek a belső kontrollrendszer működésének tesztelésére, illetve gazdasági események, nyilvántartási tételek mintavételeinek törvényességi, célszerűségi vagy eredményességi szempontok szerinti értékelésére.

A **mintavételezési kockázat** annak a kockázata, hogy a számvevő által levont következtetés eltérhet attól a következtetéstől, amelyet akkor vonna le, ha az ellenőrzést a teljes sokaságra vonatkozóan végrehajtaná. A mintavételi kockázatok körébe tartozik a helytelen elfogadás kockázata (annak kockázata, hogy a számvevő a lényeges hibát valószínűtlennek értékeli, mikor a sokaság valójában lényeges hibát tartalmaz); valamint a helytelen elutasítás kockázata is (annak kockázata, hogy a lényeges hibát valószínűnek értékeli, mikor a sokaságban valójában nincs lényeges hiba).

5.6.2. Következtetések levonása

A számvevő megállapításait szakmai megítélése alapján az egyes ellenőrzési fókuszterületek és részterületek, vagy fókuszkérdések és alkérdések szerint az ellenőrzési bizonyítékok és a kritériumok összevetése alapján teszi meg. A jelentéskészítés során a számvevőnek a mennyiségi és minőségi szempontokra tekintettel értékelnie kell a megszerzett bizonyítékokat, és azok alapján megállapításokat kell tennie, következtetéseket kell levonnia.

Az értékeléseket egységes alapelvek és értékelési módszerek szerint kell elvégezni. A számvevőnek értékelnie kell továbbá, hogy a megszerzett bizonyítékok elegendőek és megfelelőek-e az ellenőrzési kockázat elfogadhatóan alacsony szintre való csökkentéséhez.

Ha egy adott forrásból szerzett ellenőrzési bizonyítékok ellentmondásban állnak egy másik forrásból szerzett bizonyítékokkal, illetve, ha bármilyen kétség merülne fel a bizonyítékként felhasználandó információk megbízhatóságával kapcsolatban, a számvevőnek meg kell határoznia, hogy mi az oka ellentmondásnak, törekednie kell annak tisztázására, és mérlegelnie kell az esetleges következményeket az ellenőrzés egyéb szempontjaira nézve.

A következtetések levonása előtt a számvevő a megszerzett és kiértékelt bizonyítékok birtokában ismételten áttekinti az ellenőrzés előkészítő szakaszában készített kockázatelemzést, majd a lényegesség szempontjából értékeli, hogy szükséges-e további ellenőrzési eljárások lefolytatása, indokolt-e az ellenőrzési program módosítása. Ezt követően a számvevő áttekinti az ellenőrzési dokumentációt, hogy meggyőződjön arról, hogy megfelelően és mindenre kiterjedően hajtotta-e

végre az ellenőrzési programban foglaltakat, majd összefoglalja az ellenőrzési bizonyítékok értékelésének eredményeit és ez alapján levonja és írásba foglalja a következtetéseket.

A következtetésnek tárgyilagosságnak, jól érthetőnek, egyértelműnek és bizonytalanságoktól mentesnek kell lennie. A következtetések megjelenhetnek konkrét ellenőrzési kérdésekre adott, részletesebb válaszok formájában is.

5.6.3. Bűncselekmény észlelése, jelzés az illetékes hatóság felé

Amennyiben a számvetőszi ellenőrzésben résztvevő személy bűncselekmény gyanúját, rendeltetésellenes vagy pazarló felhasználást, illetve ennek veszélyét, vagy az ellenőrzött szervezet által a pénzeszközök kezelésére vonatkozó szabályok súlyos megsértésével történő károkozást, illetve ennek veszélyét tárja fel, vagy az ellenőrzött szervezet közreműködési kötelezettségének nem vagy késedelmes teljesítését állapítja meg, az Állami Számvetőszekről szóló törvényben és a belső szabályzatokban foglaltaknak megfelelően kell eljárnia.

Amennyiben a Számvetőség ellenőrzése bűncselekmény gyanúját állapítja meg, a megállapításokat haladéktalanul szükséges közölnie az illetékes hatósággal. Egyéb jogellenes cselekmény esetén a felelősség tisztázása, érvényesítése kezdeményezhető. A megkeresett szervezet az eljárás megindításával kapcsolatos álláspontjáról tájékoztatni köteles a Számvetőséket.

5.7. A jelentés elkészítése, hasznosulása és nyomon követése

Az Állami Számvetőség az általa végzett ellenőrzésekről – a tanácsadói ellenőrzés kivételével – jelentést készít, amelyet főszabályként nyilvánosságra hoz. Törvény a jelentések nyilvánosságát minősített adatok védelme érdekében korlátozhatja. Az ellenőrzési jelentés tartalmazza a feltárt tényeket, az ezeken alapuló megállapításokat, következtetéseket.

5.7.1. A jelentés elkészítése

Az ellenőrzést végző számvető az ellenőrzési tényeket, megállapításokat, következtetéseket írásban rögzíti, értékeli és az erről készült **számvetői jelentést** az ellenőrzési programban meghatározott időben és módon az ellenőrzésvezető rendelkezésére bocsátja. A számvetői jelentés készítésének célja az ellenőrzési programban a számvető számára meghatározott ellenőrzési kérdések megválaszolása, az ellenőrzési feladatok végrehajtásának és az elvégzett ellenőrzés eredményeinek dokumentálása.

Az ellenőrzés tárgyának objektív értékelése alapján teljeskörűen le kell fednie az ellenőrzési programban meghatározott fókuszterületeket/részterületeket, illetve egyértelmű választ kell adnia az ellenőrzési programban megfogalmazott, vonatkozó fókuszkérdésekre, vagy magyarázatot kell adnia arra, hogy az miért nem volt lehetséges. A teljeskörűség azt jelenti, hogy a számvetői jelentésnek az ellenőrzés során feltárt és az ellenőrzési célokkal összefüggő minden lényeges tény összefoglalását tartalmaznia kell.

A számvetők által írásba foglalt megállapítások és a rendelkezésére álló dokumentumok alapján az ellenőrzés tapasztalatait összegző **számvetőszi jelentés tervezetét** az ellenőrzésvezető készíti el. A számvetőszi jelentés tartalma függ a jogszabályi követelményektől, az ellenőrzési feladattól, az ellenőrzés típusától, az alkalmazott alapelvekben foglaltaktól és a célzott felhasználók igényeitől. A jogszabályok a jelentések vonatkozásában előírhatnak tartalmi és formai követelményeket, ennek hiányában azokat a Számvetőség saját módszertana és szakmai megítélése szerint határozza meg.

Amennyiben az ellenőrzés végrehajtása során súlyos, olyan azonnali intézkedést igénylő hibát, hiányosságot tár fel, amelynek kezelése nem várhat az ellenőrzés eredményeit tartalmazó számvetőszi jelentés jóváhagyásáig (a jogellenes állapotot azonnal meg kell szüntetni, az ebből

esetlegesen következő károkat szükséges megelőzni) – ha jogszabály súlyosabb jogkövetkezmény alkalmazását nem írja elő – a Számvevőszék **figyelemfelhívó levéllel** fordulhat az ellenőrzött szervezet vezetőjéhez. Az ellenőrzött szervezet vezetője (testületi vezetés esetén a testületi szerv) a figyelemfelhívó levélben foglaltakat köteles elbírálni, a megfelelő intézkedést megtenni és erről a Számvevőszék elnökét értesíteni.

A Számvevőszék ellenőrzési megállapításait **észrevételezés** céljából megküldi az ellenőrzött szervezet vezetőjének vagy az általa megbízott személynek, és annak, akinek személyes felelősségét állapította meg. A feltárt tényeket, az ezeken alapuló megállapításokat, következtetéseket záró megbeszélés keretében is lehetőség van egyeztetni az ellenőrzött szervezet vezetőjével vagy az általa megbízott személlyel. A felelős fél észrevételeit elemezni, mérlegelni szükséges, az elfogadott észrevételeket a számvevőszéki jelentésen át kell vezetni, a figyelembe nem vett észrevételeket pedig a jelentésben fel kell tüntetni, rögzítve azok elutasításának okait.

A **számvevőszéki jelentés** készítése során az ellenőrzési program alapján be kell mutatni az ellenőrzési feladat tárgyát, az ellenőrzés kritériumait. Az adatok, információk kritériumokhoz való mérésének eredményét megállapítások, következtetések, javaslatok vagy vélemény formájában össze kell foglalni, és bemutatni. A jelentésben a kötelező tartalmi elemeken túl ismertetni kell azon eljárásokat is, amelyekben keresztül az ellenőrzés céljai megvalósultak. A jelentés további információkat tartalmazhat az ellenőrzési kritériumokról, az alkalmazott módszertanról és az adatok forrásairól is. A számvevőszéki jelentésnek minden esetben az Állami Számvevőszék belső irányítási eszközei szerinti eljárási rendben egyeztetett, felülvizsgált megállapításokat, következtetéseket és javaslatokat kell tartalmaznia.

Az ellenőrzésről készített számvevőszéki jelentés tartalmilag összhangban kell, hogy legyen az ellenőrzési programmal, teljesítenie kell az ellenőrzés célját, teljes körű és egyértelmű választ kell adnia a célként megfogalmazott kérdésekre.

- A **teljesség elve** megköveteli a jelentés kiadása előtt az összes releváns ellenőrzési bizonyíték mérlegelését.
- A **tárgyilagosság elve** alapján kellő szakmai gondossággal kell biztosítani a jelentésben foglalt megállapítások tényszerű helytállóságát, valamint, hogy a jelentés releváns és kiegyensúlyozott módon ismertesse az eredményeket vagy következtetéseket.
- Az **időszerűség elve** a jelentés kellő időben történő elkészítésére utal.
- Az **észrevételezési jog elve** pedig megköveteli, hogy a tények pontosságát az ellenőrzött szervezettel egyeztessék, továbbá, hogy az ellenőrzött szervezet el nem fogadott észrevételeit indoklással belefoglalják a számvevőszéki jelentésbe.

A számvevőszéki jelentésnek **meggyőző** választ kell adnia az ellenőrzés kérdéseire vagy ki kell térnie az ellenőrzés fő fókuszterületeire (vagy magyarázatot kell adnia arra, hogy a válaszadás miért nem volt lehetséges), valamint logikus struktúrával kell rendelkeznie. Ahhoz, hogy a számvevőszéki jelentés meggyőző legyen, az ellenőrzés megállapításait úgy kell megfogalmazni, hogy az ellenőrzési cél, az ellenőrzés kérdései vagy fő fókuszterületei, a megállapítások, következtetések és javaslatok összhangban legyenek.

A számvevőszéki jelentésnek minden lényeges kérdésre pontos választ kell adnia. A **pontosság** megköveteli, hogy a jelentés bemutassa az ellenőrzési bizonyítékokat, független és objektív értékelést, információt nyújtson az ellenőrzött szervezetről (tevékenységről, projektről), beleértve a feltárt tényeket befolyásoló háttér-összefüggéseket is, valamint helyesen szemléltesse az ellenőrzési megállapításokat és következtetéseket. Szabálytalanság megállapítása esetén tartalmaznia

kell az azt megalapozó pontos jogszabályi hivatkozásokat, illetve csak olyan javaslatokat tartalmazhat, amelyeket a megállapítások és következtetések megfelelően alátámasztanak. A pontosság bizonyossággal szolgál a célzott felhasználóknak, hogy a jelentésben szereplő adatok hitelesek és megbízhatóak.

A jelentésnek **világosnak**, egyértelműnek, lényegre törőnek és szakszerűnek kell lennie, valamint támogató módon fel kell hívnia a figyelmet a fejlesztendő területekre.

A **kiegyensúlyozottság** azt jelenti, hogy a számvevőszéki jelentés tartalmának és hangvételének pártatlannak kell lennie. A jelentésnek ezen felül minden ellenőrzési bizonyítékot elfogulatlanul kell ismertetnie. A számvevőszéki jelentés a megállapításokat azok súlyával, jelentőségével arányosan kell, hogy bemutassa.

5.7.2. A számvevőszéki jelentések hasznosulása és nyomon követése

Az Állami Számvevőszéknek gondoskodik a jelentés célzott felhasználókhoz történő eljuttatásáról, az abban foglalt megállapításokkal kapcsolatban tett intézkedéseket pedig nyomon követi.

A számvevőszéki ellenőrzések hasznosulása mindenekelőtt abban jut kifejezésre, hogy a jelentésekben foglalt megállapítások, következtetések, javaslatok és vélemények támogatják az Országgyűlést a költségvetésről szóló törvényjavaslat elfogadásában, a törvényhozási és ellenőrzési funkciójának ellátásában, valamint hozzájárulnak az ellenőrzött szervezetek eredményes feladatellátásához. A számvevőszéki ellenőrzések közvetlenül vagy közvetve az ellenőrzött szervezetek tevékenységét is befolyásolják, hozzájárulnak a hibák, hiányosságok megelőzéséhez, illetve megszüntetéséhez, a tevékenységek hatékonyabb ellátásához, a feladatok megvalósításához.

Az Állami Számvevőszék a nyilvánossággal, valamint a jelentések közérthető megfogalmazásával biztosítja az átláthatóság elvének való megfelelést. A nyilvános jelentések, szakmai kiadványok, publikációk, ajánlások hozzáférhetők a szervezet honlapján. A számvevőszéki jelentések közzétételének célja, hogy azok elismert, magas szakmai színvonalú és keresett információforrásként szolgáljanak. A számvevőszéki ellenőrzés eredményeinek közvetítését, a számvevőszéki megállapítások és üzenetek célzott felhasználókhoz történő eljuttatását hatékony kommunikációval szükséges megvalósítani.

Az Állami Számvevőszék az ellenőrzés eredményei alapján a felelős félnek címzett **javaslatokat** fogalmazhat meg. Az ellenőrzött szervezet vezetője köteles a jelentésben foglalt megállapításokhoz kapcsolódó **intézkedési tervet** összeállítani, és azt a Számvevőszék részére megküldeni.

A számvevőszéki jelentés **nyomon követése** magában foglalja az ellenőrzött szervezet által beküldött intézkedési terv, valamint a figyelemfelhívó levélre adott válasz értékelését, megválaszolását. Az ellenőrzéseknél az ellenőrzött szervezetek intézkedései eredményeként bekövetkező pozitív változások igazolják végső soron azt, hogy az ellenőrzések hasznosak voltak, hozzáadott értéket eredményeztek.

A számvevőszéki jelentések megállapításaihoz kapcsolódó intézkedési tervben foglaltak megvalósítását az Állami Számvevőszék utóellenőrzés keretében értékelheti.

6. Az ellenőrzés egyes típusai, azok sajátosságai

A Számvevőszék **kombinált ellenőrzéseket, rendszerellenőrzéseket, törvényességi ellenőrzéseket** és tanácsadói tevékenysége keretében **tanácsadói ellenőrzéseket** végez.

6.1. Kombinált ellenőrzések

Kombinált ellenőrzések azok az ellenőrzések, amelyeket a Számvevőszék – az Alaptörvényben a számvevőszéki ellenőrzések vonatkozásában megfogalmazott – törvényességi, célszerűségi és eredményességi szempontok bármilyen kombinációjával végez. Az ellenőrzés tárgyától függően mérlegelni szükséges, hogy az ellenőrzés melyik szempontot tartja fontosabbnak az adott ellenőrzési téma vonatkozásában. A kombinált ellenőrzéseknek nem feltétele mindhárom szempont egyidejű alkalmazása.

A kombinált ellenőrzések keretei között **törvényességi szempontból** a Számvevőszék azt ellenőrzi, hogy az ellenőrzött területen vagy az ellenőrzött szervezetnél a jogszabályokban foglalt, valamint a közpénzekkel és közvagyonnal való gazdálkodásra vonatkozó egyéb előírásoknak megfelelően, a költségvetési keretek között gazdálkodtak-e az erőforrásokkal (szabályos pénzköltés ellenőrzése).

Célszerűségi szempontú megközelítésben a Számvevőszék azt ellenőrzi, hogy a felhasznált eszközök, közpénzek, erőforrások megfelelnek-e a kívánt célnak, továbbá azokat észszerűen, racionálisan, a kitűzött cél elérése (közfeladat ellátása) érdekében használták-e fel. Ebben az esetben az adott döntéseket a kitűzött cél(ok)hoz viszonyítva szükséges vizsgálni.

Az **eredményességi szempontú** ellenőrzés arra irányul, hogy a kívánt célt hozta-e az eredmény, a kitűzött cél valósult-e meg.

- Amennyiben nem történt meg az elérendő célok kitűzése, a feltárt helyzetre lehet megállapítást tenni, megfelelő esetben a Számvevőszék által meghatározott eredményességi kritériumok alapján. A másik lehetőség a hatékonyság vagy a gazdaságosság ellenőrzésének fókuszba helyezése.
- Amennyiben a célok kitűzése megtörtént, de a kitűzött célokhoz nem rendelnek az eredményesség megítélésére alkalmas mérőszámot, kritériumot, az eredményesség ellenőrzéséhez a Számvevőszék az ellenőrzött terület, téma sajátosságaihoz igazodó, elemző, tényfeltáró, helyzetfelmérő folyamat alapján tudja összevetni a feltárt helyzetet a tervezett, kitűzött célokkal.

Az eredményesség és a célszerűség metszete magában foglalja a közzsféra szervezeteinek teljesítményével szemben felállított **hatékonysági, gazdaságossági** követelményeket. A **hatékonysági** követelmények tekintetében a számvevőszéki ellenőrzés arra keresi a választ, hogy a lehető legkisebb ráfordítással valósult-e meg a cél, a lehető legjobb arányban állnak-e egymással az erőforrások és a keletkező eredmények (outputok), költséghatékonyan állították-e elő az eredményeket, vagy vannak-e szűk keresztmetszetek vagy szükségtelen átfedések, amelyek elkerülhetőek. A hatékonyság ellenőrzésénél viszonyítási pontokkal (benchmarkokkal) való összevetés alapján is lehetséges az ellenőrzés tárgyának értékelése. A **gazdaságosság** elvének érvényesítésére irányuló ellenőrzés fókuszában a költségek csökkentése lehetőségeinek vizsgálata áll. A **belső kontrollrendszerek** ellenőrzése keretében azt vizsgálja, hogy a vezetés nyomon követi-e a költségek alakulását, azok más, alternatív választási lehetőségek költségeivel való összehasonlítását.

6.2. Rendszerellenőrzések

A rendszerellenőrzések olyan rendszerekre, átfogó területekre, ágazatokra (intézkedésekre, tevékenységekre, programokra) fókuszálnak, amelyeken a számvevőszéki ellenőrzés hozzáadott értéket biztosíthat az állampolgárok számára, és amelyek esetében a legnagyobb lehetőség mutatkozik a körülmények javításra. A rendszerellenőrzések fókuszában az eredményesség,

gazdaságosság, hatékonyság áll. A rendszerellenőrzést valós teljesítmény-információkra, adatokra kell alapozni, a tényhelyzet megismerése, valamint annak érdekében, hogy az ellenőrzési munkát a legkockázatosabb területekre lehessen összpontosítani.

A rendszerellenőrzések esetében rendszerközpontú, eredményalapú, vagy problémaalapú megközelítés lehetséges.

- **Rendszerközpontú** (vagy rendszeralapú) a megközelítés, ha az értékelés tárgya az irányítási és szabályozási rendszerek – pl. pénzügyi irányítási rendszerek – működése. A rendszerközpontú ellenőrzések arra keresik a választ, hogy megfelelő intézkedéseket és eljárásokat alakítottak-e ki az erőforrások gazdaságos megszerzése, hatékony felhasználása és a kitűzött célok, szándékolt hatások elérése érdekében. Az ellenőrzések a belső kontrollrendszerek azon elemeire, eszközeire és eljárásaira összpontosulnak, amelyeknek döntő szerepük van a jó teljesítmények biztosításában. Az ellenőrzés eredményeként azt értékeli, hogy ezek a kontrollok megfelelőek-e (vagyis képesek-e a felmerülő kockázatokat a kívánt szinten tartani), illetve, hogy az ellenőrzött időszakban kielégítően működtek-e.
- Az **eredményalapú** megközelítés azt értékeli, hogy az eredményre vagy teljesítményre vonatkozó célokat a tervezett módon elérték-e, illetve a programok és szolgáltatások a tervezett módon működnek-e. Az ellenőrzést végzők a tervezett és a megvalósult eredmények, hatások összehasonlításával mérleget vagy mérik az **eredményességet**. Ez a megközelítés akkor alkalmazható legkönnyebben, amikor a kívánt eredmények vagy kimenetek megfogalmazása egyértelmű (pl. a törvényben vagy az illetékes felek által meghatározott stratégiában). Az eredményességi szempont kiegészülhet a **hatékonyság**, illetve a **gazdaságosság** értékelésével.
- A **problémaalapú** megközelítés konkrét problémák vagy kritériumoktól való eltérések okait vizsgálja, elemzi. Az ellenőrzés a teljesítménnyel kapcsolatos problémák meghatározására, okainak feltárására irányul. Az ellenőrzött terület működésének gazdaságosságát, hatékonyságát és eredményességét leginkább veszélyeztető kockázatok figyelembevételével az ellenőrzést végzők hipotéziseket állítanak fel az azonosított problémák lehetséges okaira és következményeire, az ellenőrzés ezek ellenőrzésére irányul.

A Számvevőszék a rendszerellenőrzések során – a jogalkotói szándék megismerésével, annak megkérdőjelezése nélkül – azt ellenőrzi, hogy a döntéshozók beavatkozásainak következményeként gazdaságosan és hatékonyan teljesültek-e azok a célok, amelyeket el akartak érni, vannak-e olyan hiányosságok a jogszabályokban, vagy azok végrehajtási módjában, amelyek akadályozzák a kitűzött célok elérését. Az ellenőrzés eredményei a döntéshozók intézkedései javításának lehetőségére, irányaira, esetleges módjaira hívják fel a figyelmet. Amennyiben erre lehetőség van, bemutatják a számszerűsített eredményeket is, ezáltal segítve az irányításért és felügyeletért felelősöket a teljesítmény javításában. Lehetővé teszik konstruktív, a teljesítmény javítását célzó, rendszerszintű javaslatok megfogalmazását a döntéshozók részére, továbbá független véleményt biztosítanak az Országgyűlés számára az ellenőrzött tevékenységek, programok, szervezetek által alkalmazott irányítási, szabályozási (belső kontroll) rendszerekről. Konstruktív ösztönzőket biztosítanak a felelős felek részére, hogy megtegyék a megfelelő intézkedéseket (pl. a közszolgáltatás minőségének javítása, költségeinek csökkentése, igénybevételi lehetőségének kiterjesztése vagy szűkítése, teljesítmény-orientált költségvetési gazdálkodás kiépítése és működésének elősegítése érdekében).

A rendszerellenőrzések keretében van lehetőség a **pénzért értéket** (value for money) elv érvényesülésének ellenőrzésére, vagyis annak feltárására, hogy az ellenőrzött tevékenység biztosítja-e, hogy az adófizetők használható, jó minőségű terméket, közszolgáltatást kapjanak, a

befizetésükkel arányos javakhoz jussanak. Egy konkrét tevékenység, folyamat, projekt, beruházás, informatikai rendszer stb. tekintetében a gazdaságosságot, hatékonyságot és/vagy eredményességet lehet ilyen módon ellenőrizni az előzetes helyzetfelmérés alapján meghatározott, jól körülhatárolt területre összpontosítva.

A pénzért értéket elv érvényesítésének a közszférában, a közpénzek felhasználásában kevés területen van közvetlenül értékelhető mérőszáma, ezért – az adott ellenőrzési téma ismeretében – egyedi értékelési kritériumokat (szempontokat) kell meghatározni. Ebben kiemelt szerep juthat az ellenőrzött szervezetekkel való szoros együttműködésnek.

A **rendszerellenőrzés eredményességi szempontból** vizsgálhatja a kitűzött célok elérését, a tényleges és a tervezett eredmények (hatások) összevetését. **Hatékonysági szempontból** vizsgálhatja, hogy az adott erőforrásokkal a lehető legjobb teljesítményt érték-e el, figyelembe véve a mennyiségi, a minőségi szempontokat és az idő-tényezőt, pl. költséghatékonyan állították-e elő az eredményeket, vagy vannak-e szűk keresztmetszetek vagy szükségtelen átfedések, amelyek elkerülhetőek, továbbá **benchmark-okhoz történő viszonyítás alapján értékelést adhat** az ellenőrzött területről. **Gazdaságossági szempontból** vizsgálhatja, hogy az adott célkitűzések eléréséhez a legalkalmasabb és legkisebb költségű erőforrásokat választotta-e a szervezet, alacsonyan tartotta-e az adott célkitűzések eléréséhez kapcsolódó költségeket, pl. minimális költséggel szerzi-e be a megfelelő fajtájú, minőségű és mennyiségű erőforrást, azt szem előtt tartva kezeli-e erőforrásait, hogy összességében minimálisra csökkentse a ráfordításokat, vagy lehetséges-e másképp elérni a célkitűzéseket, úgy, hogy az kisebb költséggel járjon.

A rendszerellenőrzés célja lehet a döntéshozók beavatkozásainak teljes folyamatát átfogó **belső kontrollrendszer** megfelelőségének, működésének értékelése, azzal összefüggésben, hogy az esetleges eredménytelenségek mennyiben vezethetők vissza a kontrollok hiányára vagy azok nem megfelelő működésére.

A rendszerellenőrzés során a belső kontrollrendszer ellenőrzése magában foglalhatja a következőket:

- a belső kontrollrendszer működésének eredményessége, kiépítése, működtetése képes-e biztosítani a működés területein végrehajtott folyamatok célirányos vezérlését, képes-e megfelelően támogatni a működés céljaként meghatározott feladatok, gazdálkodási feladatok eredményes ellátását;
- azt, hogy az ellenőrzött szervezetek vezetése nyomon követi-e a költségek alakulását, működnek-e kontrollok annak biztosítására, hogy a költségek a más alternatív választási lehetőség költségeivel összehasonlítva kedvezőek legyenek; továbbá
- azt, hogy a gazdálkodási hatáskörbe utalt (költségvetési) források tervezésének, felhasználásának kontrolljai segítették-e a döntésre jogosultak beavatkozásai hatásának gazdaságosságát, hatékonyságát.

6.3. Törvényességi ellenőrzések

Törvényességi ellenőrzések lefolytatására kerül sor azokban az esetekben, amelyekben a törvény meghatározza a Számvevőszék által elvégzendő ellenőrzési feladatokat, a számvevőszéki ellenőrzés hatókörét, kizárólag a **törvényességi szempontra** szűkítve az ellenőrzés szempontjait (pl. a központi költségvetés végrehajtásáról készített zárszámadás ellenőrzése, a pártok gazdálkodásának ellenőrzése, a választások előkészítésével és lebonyolításával kapcsolatos állami feladatok végrehajtására, valamint a választási szervek tevékenységével összefüggő egyéb költségekre a

központi költségvetésből biztosított pénzeszközök felhasználásával kapcsolatos ellenőrzések). A Számvevőszék ezen ellenőrzéseit kizárólag a törvényben előírt szempont szerint folytatja le.

A törvényességi ellenőrzés – amennyiben törvény nem rögzíti a Számvevőszéki ellenőrzés hatókörét – annak megállapítását célozza, hogy az ellenőrzött területen vagy az ellenőrzött szervezetnél törvényesen, szabályszerűen, a jogszabályi előírások, valamint a közpénzekkel és közvagyonnal való gazdálkodásra vonatkozó egyéb előírások, valamint az azokkal összhangban álló belső szabályzatok előírásainak betartásával, működtek-e, gazdálkodtak-e, illetve látták-e el feladataikat.

A törvényességi ellenőrzés az egyes ellenőrzési kritériumok – jogszabályok, az azokkal összhangban álló belső szabályzatok előírásai, valamint a közpénzekkel és közvagyonnal való gazdálkodásra vonatkozó egyéb előírások – teljesülésének ellenőrzését foglalja magában, ide értve a költségvetéssel kapcsolatos jogszabályokban foglaltak teljesülésének ellenőrzését is. A kritériumok meghatározása során azon előírásokat szükséges felhasználni, amelyek az ellenőrzés tárgyához konkrétan kapcsolódnak.

A törvényességi ellenőrzés tervezése, eredményeinek értékelése és a számvevőszéki jelentéskészítés során is értékelni kell az egyes (jellemzően minőségi) szempontok lényegességét. Természetükből, vagy összefüggéseikből adódóan bármely adatot, információt, vagy adatok összességét is lényegesnek lehet minősíteni.

Törvényességi szempontú ellenőrzésnek minősül a **pénzügyi ellenőrzés** is, amennyiben pénzügyi kimutatások (költségvetési/számviteli beszámoló) ellenőrzését végzi a Számvevőszék. Ez az ellenőrzés annak megállapítására irányul, hogy az ellenőrzött szervezet költségvetési/számviteli beszámolójában szereplő információk bemutatására a jogszabályi előírásoknak, a számviteli keretelveknek, számviteli szabályzatoknak és a valóságnak megfelelően került-e sor.

A pénzügyi kimutatásokra vonatkozó törvényességi ellenőrzés során a számvevő megállapítja, hogy az ellenőrzött szervezet pénzügyi kimutatásaiban szereplő információkat a valóságnak megfelelően rögzítették-e, azok csalás vagy hiba miatti lényeges hibás állítástól mentesek-e, megfelelnek-e az alkalmazandó pénzügyi beszámolási és szabályozási keretelveknek, a közpénzekkel való gazdálkodás jogszabályi követelményeinek.

Az ellenőrzés tárgyát az ellenőrzött gazdálkodó szervezet számviteli és egyéb kapcsolódó adatai képezik, amelyeket jellemzően a pénzügyi kimutatások keretében mutat be (ez utóbbiak az ellenőrzés tárgyához tartozó információk). A pénzügyi kimutatások ellenőrzési kritériumai általában a felelős fél által a pénzügyi kimutatások elkészítéséhez használt pénzügyi beszámolási keretelveken alapulnak.

A pénzügyi ellenőrzés során az adatokat szolgáltató fél mutat be információkat vagy vezetői állításokat az ellenőrzés tárgyának vonatkozásában, előre meghatározott kritériumokhoz viszonyítva. Az ellenőrzés a tárggyal kapcsolatos információk, állítások megalapozottságára irányul. A számvevő az ellenőrzés során a megállapítások megtételéhez, a következtetésének levonásához és a vélemény megalapozásához gyűjt elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyítékot. Az ellenőrzési bizonyítékok alapján a pénzügyi kimutatásokról kialakított véleményét írásba foglalja.

A számvevő egyfelől értékelheti azt, hogy az információk bemutatására a valóságnak megfelelően került-e sor (**valós bemutatást** előíró keretelvek), másfelől értékelheti azt is, hogy milyen mértékben sikerült elérni a megfelelőséget (**megfelelést** előíró keretelvek esetében). Minderről az ellenőrzési jelentés nyújt észszerű bizonyosságot a felhasználók számára. Tekintettel arra, hogy az

észszerű bizonyosság magas szintű, azonban nem abszolút bizonyosság, nem nyújt garanciát arra vonatkozóan, hogy az ellenőrzés során az összes hibás állítás feltárása megtörtént.

A pénzügyi ellenőrzés megtervezése során a számvevőnek elegendő ismeretet kell szereznie az ellenőrzött gazdálkodó szervezet, annak működési környezete, az alkalmazandó jogszabályok, pénzügyi beszámolási keretelvek és a szervezet belső kontrollrendszere tekintetében, hogy a lényeges hibás állítások kockázatait azonosítani és becsülni tudja.

Az ellenőrzés megtervezése során meg kell határozni, hogy mi a hibák mennyiségének az a határa, amely még elfogadható. Ez a mennyiség jelenti az érték szerinti lényegességi szintet (küszöböt). Bármely tény vagy adat lényeges hibát tartalmazó bemutatása megkérdőjelezheti az ellenőrzés tárgyával kapcsolatos információkat tartalmazó dokumentum hitelességét. A lényeges hibás állítások (amelyek összegük, jellegük és összefüggéseik szerint is lényegesek lehetnek) kockázatainak azonosítása és becsléssel való megállapítása során figyelembe kell venni az eredendő kockázatot és a kontroll kockázatot.

A **lényegesség** általános szintjét a **pénzügyi kimutatások egészére** vonatkozóan kell meghatározni, figyelembe véve a hibás állítások azon szintjét, amely befolyással lehet a pénzügyi kimutatások felhasználóinak döntéseire. A lényegesség fogalmát a számvevőnek kvantitatív (összeg szerinti) és amennyiben releváns, kvalitatív (jelleg szerinti) aspektusból egyaránt alkalmaznia kell a pénzügyi ellenőrzés tervezése során. A lényegességi szint meghatározása az Állami Számvevőszék szakmai megítélésén alapul, figyelembe véve a jogszabályi előírásokat, a célzott felhasználók elvárásait, információigényét. Az ellenőrzés előkészítése során megszerzett ismeretek birtokában a lényegességet becsléssel kell megállapítani és azt figyelembe kell venni az ellenőrzés teljes folyamatában.

Az **általános** lényegességi küszöb mellett **specifikus lényegességi küszöb** is meghatározható az érzékeny tételekre (sajátos ügyletszoportra, számlaegyenlegre vagy közzétételre) vonatkozóan. Ezen tételek esetében – észszerű várakozások szerint – a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességnél alacsonyabb összegű hibás állítások is befolyásolhatják a célzott felhasználók pénzügyi kimutatások alapján hozott döntéseit. Specifikus lényegességi küszöb meghatározása az általános (átfogó) lényegességi szintet nem változtatja meg.

Az ellenőrzés megtervezése során meg kell határozni, hogy a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt átfogó hatásokat milyen esetekben minősítjük **átfogó hibának**, amely a pénzügyi kimutatásokra átfogó hatást gyakorol. A pénzügyi kimutatásokra gyakorolt átfogó hatások meghatározhatóak a kiadási főösszeg százalékában is. A hiba átfogó jellegének megállapításához a pénzügyi kimutatásban feltárt hibákat összesíteni kell.

Meg kell határozni az **ellenőrzési bizonyosság** szintjét, hogy az ellenőrzés során legalább mekkora bizonyossággal kell meggyőződni a pénzügyi kimutatások megbízhatóságáról. Ismertetni kell a bizonyosság megszerzésének forrásait. Be kell mutatni a **kockázatok** értékelését és a kockázatbecslést, melynek célja meghatározni és dokumentálni a pénzügyi kimutatás megbízhatóságát befolyásoló lényeges szintű téves állítás kockázatát.

Az ellenőrzési bizonyítékok alapján a számvevőnek véleményt kell alkotnia arra vonatkozóan, hogy a pénzügyi kimutatások az alkalmazandó pénzügyi beszámolási keretelvekkel összhangban készültek-e el, és nem tartalmaznak-e lényeges hibás állítást.

A számvevőnek **minősítés nélküli véleményt** kell adnia, amennyiben az ellenőrzési bizonyítékok alapján a pénzügyi kimutatásokat minden lényeges szempontból az alkalmazandó pénzügyi

beszámolási keretelvekkel összhangban készítették el, továbbá nem merültek fel olyan információk, hogy a beszámoló lényeges hibás állítást tartalmazna.

Amennyiben a számvevő arra a következtetésre jut, hogy a megszerzett ellenőrzési bizonyítékok alapján a pénzügyi kimutatások egésze nem mentes a lényeges hibás állításoktól, vagy nem képes elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyítékot szerezni ennek ellenkezőjéről, úgy a jelentésben foglalt véleményét minősítenie kell, az alábbiak szerint:

- **Korlátozott véleményt** kell adni, amikor a számvevő elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyítékot gyűjtött össze, és arra a következtetésre jutott, hogy a hibás állítások önmagukban vagy összességükben lényegesek, de nem átfogó hatásúak az ellenőrzés tárgya szempontjából; vagy nem képes ugyan elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyíték összegyűjtésére a vélemény megalapozásához, de azt a következtetést vonja le, hogy a fel nem tárt esetleges hibás állítások önmagukban vagy összességükben lényegesek lehetnek, de nem átfogóak;
- **Ellenvéleményt** kell adni, amikor a számvevő a megszerzett elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyítékok alapján arra a következtetésre jut, hogy a hibás állítások önmagukban vagy összességükben lényegesek és egyben átfogó hatásúak;
- **A véleményadást vissza kell utasítani,** amikor a számvevő nem képes elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyíték összegyűjtésére valamely bizonytalan körülmény vagy az ellenőrzés korlátozott hatóköre következtében, amely lényeges és egyben átfogó hatású.

7. Az ellenőrzések lefolytatásának módja

7.1. Számvevőszéki ellenőrzés

A **számvevőszéki ellenőrzések folyamatát**, végrehajtását az Állami Számvevőszékről szóló törvény és belső szabályzatok határozzák meg, amelyek rögzítik az egyes feladatokat és azok felelőseit, valamint az ellenőrzési folyamatba beépített kontrollokat. Ezen belső szabályzatok és az ellenőrzési folyamatba beépített kontrollpontok hozzájárulnak az ellenőrzések végrehajtásának átláthatóságához és támogatják a számvevőszéki jelentésekben foglalt megállapítások szakmai szempontok szerinti megalapozottságát. A folyamatba épített minőségbiztosítási rendszer célja, hogy a készülő dokumentumok, munkaanyagok megfeleljenek az előírt minőségekövetelményeknek az ellenőrzési megállapítások, következtetések és javaslatok megalapozottak, dokumentáltságuk biztosított legyen, a számvevőszéki jelentések pedig magas szakmai színvonalat képviseljenek. A folyamatba épített minőségbiztosítást támogatja a folyamatba épített jogi szempontú minőségbiztosítás, valamint a vezetői fórumok rendszere.

Az ellenőrzések az ellenőrzés céljától függően végrehajthatóak az ellenőrzési téma, terület vonatkozásában a Számvevőszék ellenőrzési hatáskörébe tartozó szervezetek gazdálkodásának, működésének, egy-egy ellenőrzési terület, szervezet folyamatainak átfogó, **mélylési ellenőrzése vagy rapid ellenőrzés keretében**. A Számvevőszék maga dönt az ellenőrzések lefolytatásának módjáról. A tényállás mielőbbi feltárása és rögzítése érdekében a Számvevőszék célul tűzheti ki az ellenőrzés minél előbbi és/vagy minél gyorsabb lefolytatását.

7.1.1. Rapid, valós idejű ellenőrzés

A Számvevőszék – annak érdekében, hogy közvetlenül, **kellő időben** tudjon reagálni a társadalmi problémákra, a felmerülő kockázatokra, a dinamikusan változó környezetre, a szükséges időben feltárja a törvényesség, a célszerűség és az eredményesség elveinek megsértését, továbbá kellő időt biztosítson a megfelelő javító intézkedések végrehajtására – nagy hangsúlyt fektet a megelőzésre.

Tevékenységének hozzáadott értékét **célzott, szűkített fókuszú**, továbbá a közpénzek felhasználásáról való döntésekhez, az ahhoz kapcsolódó tranzakciókhoz, gazdasági eseményekhez időben közelítő, illetve időben a lehető legközelebb eső **rapid, valós idejű ellenőrzésekkel** növeli.

A rapid, valós idejű ellenőrzések célja, hogy **fókuszált** módon közelítsenek meg egy-egy kérdéskört, és egyes tranzakciókat, döntéseket és a kontrolltevékenységek működését helyezték a középpontba. A rapid ellenőrzések kitérhetnek olyan további kérdésekre is, amelyek tekintetében nem feltétlenül adnak összesítő értékelést vagy vonnak le következtetést.

Az ellenőrzés végrehajtásakor a számvevők a feltárt tényeket írásban rögzítik. A rapid ellenőrzések jellemzően korlátozott számú fókuszterületre, tranzakcióra, gazdasági eseményre terjednek ki. Az ellenőrzött időszak az ellenőrzésre történő kiválasztáshoz közeli értéknapp mellett az ellenőrzés megkezdéséig terjedő időtartamot is felölelhet.

A rapid, valós idejű ellenőrzésekről készülhet egyedi vagy összefoglaló számvevőszéki jelentés. Tartalmát tekintve a jelentés tartalmazhatja kizárólag a feltárt tényeket, illetve következtetéseket és/vagy javaslatokat is.

Amennyiben a rapid, valós idejű ellenőrzés által feltárt tényállás indokolja, az adott terület további mélységi ellenőrzésére is sor kerülhet, vagy a megállapítások alapján az Állami Számvevőszék az illetékes hatósághoz, illetve szervezethez fordulhat.

7.2. Tanácsadói ellenőrzés

Az Állami Számvevőszéknek fenntartói, irányító szervi, tulajdonosi vagy alapítói kérelemre is lehetősége van ellenőrzést lefolytatni, ezáltal támogatva az ellenőrzötteket. A Számvevőszék a kérelmező által megjelölt kérdéskörben tanácsadói ellenőrzést végezhet. A tanácsadói ellenőrzéshez a Számvevőszék ellenőrzési programot készít, amely tartalmazza az ellenőrzés tárgyát, a kérelemben megjelölt kérdéskört, amelyben a Számvevőszék az ellenőrzést végzi.

A tanácsadói ellenőrzés eredménye a nem nyilvános számvevőszéki tanácsadói vélemény, amely tartalmazza a tanácsadói ellenőrzés eredményeit, továbbá – amennyiben releváns – az azok alapján az ellenőrzött szervezet vezetője felé megfogalmazott kezdeményezéseket. A tanácsadói véleményt a Számvevőszék az ellenőrzött szervezet vezetője részére küldi meg, ennek alapján az ellenőrzött szervezet intézkedési tervet készíthet.

8. Az ellenőrzések lehetséges eredményei

Az ellenőrzési folyamat végén, a jelentéskészítés során kerül sor a megállapítások szintetizálására. A kizárólag a törvényességi szempontra koncentrált törvényességi ellenőrzésekkel szemben a **kombinált** és a **rendszerellenőrzésekben** az ellenőrzési szempontok sokkal **átfogóbbak**, azok nem csupán az ellenőrzött területre, vagy szervezetre vonatkozó jogszabályok betartásának ellenőrzésére irányulnak, hanem lehetőséget teremtenek az ellenőrzött területet adott szempont szerint értékelő számvevőszéki vélemény/álláspont kialakítására is. Az **ellenőrzési folyamat végén**, a kombinált, illetve rendszerellenőrzés esetében a jelentéskészítés során a megállapítások szintetizálása több időt igényelhet.

Amennyiben a **kombinált ellenőrzés** megállapításai alapján az ellenőrzött szervezet a közpénzekkel és a közvagyonnal nem megfelelően (nem törvényesen, nem célszerűen és/vagy nem eredményesen) gazdálkodott, a számvevőszéki jelentésnek tükröznie kell, hogy az ellenőrzött szervezet nem a jó gazda gondosságával járt el.

Az ellenőrzés tárgyának függvényében – többek között – az alábbi **szélsőséges eseteket** tekinti a Számvevőszék azoknak az eseteknek, **kritériumoknak, amelyek alapján az ellenőrzött szervezet nem jól gazdálkodik:**

- **nem törvényes** a gazdálkodás, ha
 - nincs kiépített/működő belső kontrollrendszer vagy a belső kontrollrendszere nem megfelelően működik;
 - a kontrolltevékenység részeként az ellenőrzött fókuszterületre / tevékenységekre / folyamatokra vonatkozóan nem biztosított a szervezeti célok elérését veszélyeztető kockázatok csökkentésére irányuló kontrollok kiépítése, különösen a döntések célszerűségi, gazdaságossági, hatékonysági és eredményességi szempontú megalapozottsága;
 - nincs/nem megfelelő a (költségvetés) tervezés;
 - a feladatellátás nem történt meg/nem megfelelő, nincs/nem megfelelő a pénzügyi gazdálkodás, a közbeszerzést nem írták ki / folytatták le, lebonyolítása nem (volt) megfelelő;
 - nincs/nem megfelelő a vagyongazdálkodás;
 - nincs költségvetési/számviteli beszámoló, vagy annak adatai nem megbízhatóak;
 - a támogatott projekt megvalósítása nem történt meg/nem megfelelő, vagy a forrásokat nem rendeltetésszerűen használták fel;
- **nem célszerű** a gazdálkodás, amennyiben
 - a belső kontrollrendszer kialakítása / működése nem célszerű;
 - a (költségvetés) tervezés nem célszerű, az előirányzatok, előirányzat módosítások nem/nem megfelelően indokoltak/ a tervezett költségvetéssel a kitűzött cél nem érhető el;
 - nincsenek, vagy nem kellően indokoltak a feladatellátás céljai, a kitűzött célokkal a kívánt eredmény nem érhető el, a feladatellátás nem célszerű, nem felel meg a kívánt célnak, a rendelkezésre álló források tükrében a döntések nem észszerűek, a céljelleggel kapott támogatások nincsenek összhangban a feladatellátással;
 - a bevételekkel (támogatásokkal) kapcsolatos döntések a kitűzött célokhoz képest, illetve a rendelkezésre álló források tükrében nem észszerűek;
 - a bevételek (támogatások) nem fedezik a kiadásokat;
 - a bevételeket (támogatásokat) nem a kitűzött célra használták fel, a rendeltetésszerű felhasználás nem valósult meg;
 - a kiadásokkal kapcsolatos döntések a kitűzött célokhoz képest, illetve a rendelkezésre álló források tükrében nem észszerűek;
 - a kiadások nem/nem megfelelően indokoltak, a kiadásokat nem a (köz)feladatok megfelelő ellátásához szükséges mértékben/nem a kitűzött célok érdekében/nem észszerűen teljesítették;
 - a közbeszerzésekkel vagy a vagyongazdálkodással kapcsolatos döntések a kitűzött célokhoz képest, illetve a rendelkezésre álló források tükrében nem észszerűek;
 - a létrehozott vagyon tulajdonjoga, illetve működtetése (a feladat megvalósítását követően) nem maradt az államháztartás keretein belül/állami/önkormányzati tulajdonban;
 - a támogatást nem a támogatási szerződésben foglalt célra, vagy nem észszerűen, nem pazarlásmentesen használták fel;

- **nem eredményes** a gazdálkodás, ha
 - a belső kontrollrendszer kialakítása és működése nem biztosítja a szabálytalanságok előfordulásának megelőzését;
 - a feladatellátás nem járult hozzá a (kölségvetési) források eredményes felhasználásához;
 - az ellenőrzött szervezet feladatellátása nem érte el a kitűzött célokat és a szándékolt eredményeket (hatásokat);
 - nem teljesültek a célkitűzéseket mérő indikátorok;
 - a bevételek beszedése/felhasználása nem eredményes/nem biztosítja a feladatok eredményes megvalósítását (az eredményesség megközelítését az ellenőrzés tárgya adja meg), a bevételek beszedésére tett intézkedések nem járulnak hozzá a minél teljesebb körű beszedéshez, a teljesített kiadásokkal a kitűzött célokat és a szándékolt eredményeket (hatásokat) nem érték el;
 - a fizetőképesség rövid/hosszútávon nem biztosított;
 - a közbeszerzés lefolytatásával a kitűzött célokat és a szándékolt eredményeket (hatásokat) nem érték el;
 - a támogatott projekt megvalósításával nem teljesült a támogatásban megjelölt cél;
 - a pályázatban/támogatási szerződésben rögzített indikátorok nem teljesültek, azok teljesülését a támogató nem ellenőrizte.

9. Az ellenőrzés-szakmai szabályok összhangja a nemzetközi standardokkal

Az Állami Számvevőszék a Legfőbb Ellenőrző Intézmények Nemzetközi Szervezetének (International Organization of Supreme Audit Institutions – INTOSAI) nemzetközi ellenőrzési standardjait (INTOSAI Auditing Standards – ISSAI) irányadónak tekinti.

Az INTOSAI Limai nyilatkozat alapján a számvevőszéki ellenőrzés célja az, hogy **időben feltárja** a gazdálkodásban az elfogadott normáktól való **eltéréseket, a törvényesség, a hatékonyság, az eredményesség és a gazdaságosság elveinek megsértését**, hogy **lehetővé váljék** az egyes esetekben **javító intézkedések meghozatala**, az elszámolásra kötelezettek vállalják a felelősséget, a **károk megtérüljenek**, illetve, hogy lépéseket tegyenek az ilyen jogsértések elkövetésének megakadályozása, vagy legalábbis megnehezítése érdekében.

A Számvevőszék ellenőrzés-szakmai dokumentumait az INTOSAI nemzetközi ellenőrzési standardjait tekinti irányadónak, saját szakmai szabályait azokkal összhangban, saját jogszabályi és működési kereteihez igazítva alkotja meg. Jelen dokumentum *a közszféra ellenőrzésének alapelvei standard* (ISSAI 100) mellett épít *a pénzügyi ellenőrzés alapelveire* és *(könyvvizsgálati) standardjaira* (ISSAI 200, ISSAI 2200-2810), *a teljesítmény-ellenőrzés alapelveire* és *standardjaira* (ISSAI 300, ISSAI 3000), és *a megfelelőségi ellenőrzés alapelveire* és *standardjaira* (ISSAI 400, ISSAI 4000). Az ellenőrzési típusok megnevezésénél és besorolásánál ugyanakkor a Számvevőszék saját ellenőrzési felhatalmazásán alapuló terminológiáját használja.

Függelék – Ellenőrzési szakkifejezések és magyarázatuk

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
(a jelentést) kísérő levél	letter accompanying the report	Az Állami Számvevőszék által az ellenőrzött szervezet vezetésének küldött levél, amely tájékoztatást nyújt az ellenőrzéssel vagy a jelentéssel kapcsolatban indokoltnak tartott tényekről, körülményekről. (ÁSZ)
(a költségvetés) megalapozottság(a)	substantiation (of the budget)	A költségvetés irányadó módszertan szerinti számításokkal való alátámasztottsága, valamint a felmerülő kiadások és bevételek vonatkozásában azok kapcsolódása a közfeladathoz, rendszeres vagy eseti felmerülésük igazolhatósága (jogi kötelemények alapján és/vagy eszközök hasznosításával összefüggésben). (ÁSZ)
(a számviteli beszámolási elvekkel kapcsolatos) állítások (a pénzügyi kimutatásokban)	assertions	A vezetésnek a pénzügyi kimutatásokban kifejezetten vagy egyéb módon szereplő kijelentései, ahogyan azokat a számvevő felhasználja a különböző típusú lehetséges hibás állítások mérlegeléséhez. (IFAC ⁱⁱ)
(alap)sokaság	population	A megfigyelés tárgyát képező egységek, adatok teljes halmaza, amelyből a mintavétel történik, és amelyre vonatkozóan a számvevő következtetéseket kíván levonni. (IFAC)
(pénz)gazdálkodás	financial management	A vezetés azon kötelezettségeit jelenti, hogy kialakítsa és végrehajtsa a rendelkezésre álló közpénzek felhasználásának gazdaságosságát, hatékonyságát és eredményességét biztosító szabályokat. A (pénz)gazdálkodás magában foglalja a tervezést, a költségvetés készítését, a számvitelt és könyvelést, a beszámolást és bizonyos előzetes pénzügyi kontrollokat. (EU ⁱⁱⁱ)
(számvevőszéki) ellenőrzés	audit, auditing	Egy szervezet (program) tevékenységének és/vagy működésének kritériumok alapján történő értékelése és minősítése azért, hogy meg lehessen bizonyosodni arról, hogy a szervezet működése, a végzett tevékenységek megfelelnek-e a céloknak, a költségvetésnek, a szabályoknak és más követelményeknek, normáknak. Az Állami Számvevőszék ellenőrzéseit a törvényesség, a célszerűség és az eredményesség szempontjai szerint végzi. (INTOSAI ^{iv} , ÁSZ).
a jó gazda gondossága	due diligence	Körültekintő alaposággal történő eljárás, amelyet az előrelátó óvatosság és a döntések következményének, kimenetének vizsgálata jellemez. (ÁSZ)
a közpénzekkel, közvagyonnal való hatékony és eredményes gazdálkodás	sound financial management	A gazdaságossági, hatékonysági és eredményességi kritériumok érvényesítése a költségvetés végrehajtásában, illetve a közjavak kezelése, felhasználása során. (ECA ^v)
a közpénzekkel/közvagyonnal való elszámoltathatóság	public accountability	A közjavak kezelésével megbízott személyek vagy szervezetek – beleértve a támogatásokban részesülő civil szervezeteket, illetve köztulajdonú gazdasági társaságokat is – felelősséggel tartoznak a rájuk bízott pénzügyi eszközökért, gazdálkodásért és programokért, továbbá be kell számolniuk azok felé, akik ezen feladatokat rájuk bízta. (INTOSAI)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
a tartalom elsődlegessége a formával szemben	reality over appearance (substance over form)	A beszámolóban és az azt alátámasztó könyvvizetés során a gazdasági eseményeket, ügyleteket a tényleges gazdasági tartalmuknak megfelelően kell bemutatni, illetve annak megfelelően kell elszámolni. (Számv. tv. ^{vi})
a vállalkozás folytatásának elve	going-concern principle	A számviteli beszámoló elkészítésekor és a könyvvizetés során abból kell kiindulni, hogy a gazdálkodó a belátható jövőben is fenn tudja tartani működését, folytatni tudja tevékenységét, nem várható a működés beszüntetése vagy bármilyen okból történő jelentős csökkenése. (Számv. tv.)
alacsony hatékonyság	low efficiency	Olyan helyzet, amikor nem optimális az erőforrás/eredmény arány. (ÁSZ, PM ^{vii})
alapvető ellenőrzési eljárások	substantive procedures	A lényeges hibák, szabálytalanságok, elégtelen teljesítmények feltárását szolgáló ellenőrzési bizonyítékok megszerzéséhez végrehajtott tesztek, eljárások. (INTOSAI, IFAC)
alkalmazásslolgáltatás (ASP)	Application Service Provider (ASP)	Az önkormányzati feladatellátást támogató, számítástechnikai hálózaton keresztül távoli alkalmazásslolgáltatást nyújtó elektronikus információs rendszer. (ASP Korm. Rend. ^{viii})
általános jellegű ellenőrzési feladat	direct reporting engagement	Az általános jellegű ellenőrzési feladat esetében az ellenőrzés tárgyának az ellenőrzési programban rögzített kritériumok mentén történő mérését, minősítését és értékelését követően kerül sor a megállapítások rögzítésére. Az értékelések vagy mérések eredményeit a számvevői és a számvevőszéki jelentés mutatja be, megállapítások, következtetések, vagy javaslatok formájában. (INTOSAI)
átfogó ellenőrzés	comprehensive audit	A szakmai feladatok és a gazdálkodást jellemző folyamatok együttes, egymással összefüggésben történő ellenőrzése. (ÁSZ)
átlátható (közpénz gazdálkodás)	transparent (management of public funds)	A közpénzekkel gazdálkodó minden szervezet köteles a nyilvánosság előtt elszámolni a közpénzekre vonatkozó gazdálkodásával. A központi költségvetésből csak olyan szervezet részére nyújtható támogatás, vagy teljesíthető szerződés alapján kifizetés, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint a támogatás felhasználására irányuló tevékenysége ellenőrizhető, nyomon követhető. (ÁSZ, Alaptv. ^{ix})
átláthatóság	transparency	A számvevőszék státuszáról, mandátumáról, stratégiájáról, tevékenységeiről, gazdálkodásáról, és teljesítményéről szóló időszaki, megbízható, egyértelmű és releváns nyilvános beszámolás, amely magában foglalja az ellenőrzési megállapításokról és következtetésekről szóló nyilvános jelentéstételt és a számvevőszékkel kapcsolatos információkhoz való nyilvános hozzáférést is. (INTOSAI, ÁSZ)
az ellenőrzés hatókörének korlátozása	limitation of scope	Az ellenőrzés hatókörének korlátozása az ellenőrzési munka terjedelmének (az ellenőrzött jellemzői, az ellenőrzött hatáskörön kívül eső körülmények, vagy egyéb események miatti) korlátozását jelenti. Az ellenőrzés hatókörének bármely, belső szándékból vagy külső körülményekből eredő korlátját ismertetni kell a jelentésben. (IFAC, ÁSZ)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
az ellenőrzés megtervezése	audit planning	Az egyes ellenőrzésekhez kapcsolódóan magában foglalja az ellenőrzési célok, valamint a célok eléréséhez szükséges eljárások és tesztek jellegének, terjedelmének, mennyiségének és ütemezésének meghatározását, amely folyamat végterméke az ellenőrzési program. (INTOSAI)
az ellenőrzés tárgya	subject matter	Az az információ, állapot, körülmény vagy tevékenység, amelynek mérése vagy értékelése bizonyos szempontok alapján történik. (INTOSAI)
becslések tesztelése	predictive testing	Olyan elemző eljárás, melynek során a számvevő a bevételek, kiadások bizonyos elemeinek nagyságára vonatkozóan becslést készít, és azt összehasonlítja az ellenőrzött szervezet pénzügyi kimutatásaiban szereplő adatokkal. (IFAC, ECA)
belső ellenőr	internal auditor	Belső ellenőrzési tevékenységet ellátó személy vagy szervezet, aki vizsgálja és értékelésin, ajánlásain keresztül hozzájárul a belső kontrollrendszer folyamatos eredményességéhez, de nem visel elsődleges felelősséget a belső kontrollrendszer kialakításáért, bevezetéséért, karbantartásáért és dokumentálásáért. (EU)
belső ellenőrzés	internal audit	Azon funkcionális eszköz, amely révén a szervezet vezetői belső forrásból arra kapnak biztosítékot, hogy a folyamatok, amelyekért felelősek, olyan módon működnek, hogy minimálisra csökkentsék a csalások, hibák, szabálytalanságok vagy nem gazdaságos, nem hatékony eljárások valószínűségét. Jelentheti a szervezet vezetése számára ellenőrzést végző független, belső szervezeti egységet vagy személyt, amelynek/akinek fő feladata a szervezet belső irányítási és szabályozási rendszere meglétének és működésének ellenőrzése, értékelése. Belső ellenőrzési tevékenységet külső szolgáltató is végezhet. (INTOSAI)
belső irányítási és szabályozási rendszer (belső kontrollok) tesztelése	tests of controls	A belső irányítási és szabályozási rendszer tesztelése útján ellenőrzési bizonyítékok szerezhetők: a) a számviteli és belső kontrollrendszerek kialakításáról, tehát arról, hogy ezeket megfelelően alakították-e ki ahhoz, hogy megelőzzék vagy feltárják és kijavítsák a lényeges hibákat; valamint b) a belső kontrollrendszerek vizsgált időszakban való működéséről. (INTOSAI, IFAC)
belső kontroll kockázat	internal control risk	A belső kontroll kockázat annak a kockázata, hogy az ellenőrzött egység (szervezet, tevékenység, projekt) belső kontrollrendszere elmulasztja megelőzni vagy jelezni és kijavítani az eredendő kockázatokból származó hibát, szabálytalanságot, gyenge működést és teljesítményt, vagy a félrevezető állítást. (ECA, INTOSAI)
belső kontrollrendszer	internal control system	A belső kontrollrendszer olyan egységet alkotó elvek, eljárások és belső szabályzatok összefüggő rendszere, amely többek között biztosítja, hogy a szervezet valamennyi tevékenysége és célja összhangban legyen a szabályszerűséggel, szabályozottsággal, valamint a gazdaságossággal, hatékonysággal és eredményességgel követelményeivel, illetve ne kerüljön sor pazarlásra, visszaélésre, valamint naprakész információk álljanak rendelkezésre. (INTOSAI, COSO ^x)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
benchmark	benchmark	A kiválóság, teljesítmény stb. mércéje az ellenőrzés tárgyának értékelése során, amelyhez a tárgyat viszonyítani vagy mérni lehet. (ÁSZ, INTOSAI)
bizonyossági szint	level of assurance	A számvevőszéki ellenőrzés alapján kialakított megállapítások, következtetések, javaslatok és ajánlások, illetve vélemények helytállóságának, megalapozottságának, megbízhatóságának mértéke. (IFAC, EU)
bizonytalanság	uncertainty	Olyan körülmény, aminek hatása a jövőbeni tevékenységektől, eseményektől, nem pedig a szervezet közvetlen befolyásától függ, viszont hatással van a pénzügyi kimutatásokra/ éves beszámolóra. (IFAC)
bruttó elszámolás elve	principle of no netting (grossing up)	A bevételek és a költségek (ráfordítások), illetve a követelések és a kötelezettségek egymással szemben - a számvitelről szóló törvényben szabályozott esetek kivételével - nem számolhatók el. (Számv. tv.)
célszerűség	expediency	Arra vonatkozó követelmény, hogy a bevételeket a közfeladat megvalósítása érdekében, a kiadásokat a közfeladatok megfelelő ellátásához szükséges mértékben, a költségvetési célrendszer érdekében, a meghatározott célra (közfeladat ellátására), továbbá észszerűen, racionálisan használták fel. (Alaptv., ÁSZ)
célzott felhasználó(k)	intended user(s)	A célzott felhasználók a számvevőszéki jelentés elsődleges címzettjei: az ellenőrzött szervezetek vezetői, az Országgyűlés és bizottságai, a kormány, a közszféra szervezetei, a jelentésben foglalt megállapítások által érintett felek, vagy a nyilvánosság. (INTOSAI, IFAC)
COSO-modell	COSO-model	A Treadway Bizottság támogató szervezeteinek bizottsága (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) által kiadott ajánlásban a belső kontrollra vonatkozóan kialakított, 5 elemből (kontrollkörnyezet, integrált kockázatkezelési rendszer, információs és kommunikációs rendszer, kontroll tevékenységek, nyomonkövetési (monitoring) rendszer) álló keretrendszer. (INTOSAI, COSO)
csalás	fraud	A csalás olyan szándékosan elkövetett cselekedet, amely együtt jár a méltánytalan vagy illegális előny szerzése céljából alkalmazott megtévesztéssel. Az ún. csalási háromszöget alkotó kockázati tényezők - motiváció, lehetőség, racionalizálás - olyan események vagy feltételek, amelyek ösztönzést vagy nyomást jeleznek a csalás elkövetésére vonatkozóan, vagy alkalmat adnak csalás elkövetésére, és amely tényezők együttes fennállása esetén beszélhetünk csalásról. (IFAC, ÁSZ)
dokumentáció	documentation	Az ellenőrzési munka elvégzését, a vonatkozó szakmai szabályok betartását igazoló iratok, feljegyzések, illetve az ezeket létrehozó, rendszerező tevékenység. Valamennyi, az adott ellenőrzéshez kapcsolódóan külső szervezetektől beérkezett dokumentum, összegyűjtött és rendszerezett, illetve a számvevő által készített munkadokumentum, munkaanyag és egyéb adat, információ. (ÁSZ)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
egyedi értékelés elve	principle of valuation on an item by item basis	Az eszközöket és a kötelezettségeket a könyvvezetés és a beszámoló elkészítése során egyedileg kell rögzíteni és értékelni. (Számv. tv.)
egyszerű véletlen minta	simple random sample	Olyan minta, amelynél biztosított, hogy minden sokasági elem ugyanazon előre meghatározott valószínűséggel kerüljön be a mintába. Egy elem csak egyszer kerülhet bele a mintába. (ÁSZ)
elegendő ellenőrzési bizonyíték	sufficient audit evidence	Az adatoknak, információknak mennyiségét tekintve elégséges halmaza a jelentésbe foglalt megállapítások vagy vélemény magas bizonyosságú alátámasztásához. Azt, hogy egy adott esetben mi minősül elegendő ellenőrzési bizonyítéknak, a számvevőnek kell megítélnie a vizsgált szervezetről (tevékenységről, programról) szerzett ismeretei és az adott ellenőrzési (rész)területre készített kockázatbecslése alapján. (INTOSAI)
elfogadható hibaarány	tolerable error rate	A hibás tételek meghatározott aránya, amelyre vonatkozóan a számvevő megfelelő szintű bizonyosságot igyekszik szerezni, hogy a sokaságban előforduló hibák tényleges szintje nem haladja meg a hibáknak a számvevő által előzetesen meghatározott szintjét. (IFAC)
ellenőrzés eredményei	audit results	Az ellenőrzés végrehajtását követően tett megállapítások, levont következtetések, vagy vélemény, javaslat. (ÁSZ)
ellenőrzés hatóköre	audit scope	Az ellenőrzés hatóköre az ellenőrzési célok teljesítését biztosító ellenőrzési eljárásokat, módszereket, az ellenőrzés fókuszát, terjedelmét és határait jelöli ki, a lényegesség és a kockázatok figyelembevétele mellett. Egyértelműen meg kell jelölni, hogy az ellenőrzés mely irányadó kritériumokra terjed ki. Az ellenőrzési folyamat egészét úgy kell megtervezni, hogy az lefedje az ellenőrzés teljes hatókörét. Az ellenőrzés hatókörének bármely korlátját ismertetni kell a jelentésben. (INTOSAI)
ellenőrzési bizonyíték	audit evidence	Az ellenőrzés során megszerzett olyan tények, adatok, információk és dokumentumok, amelyeken az ellenőrzési megállapítások, következtetések, vélemények alapulnak. Az ellenőrzési bizonyítéknak elegendőnek és megfelelőnek, tárgyhoz – az ellenőrzési célokhoz – tartozónak és megbízhatónak kell lennie, alá kell támasztania a megállapításokat, a következtetéseket és a véleményt. Elvárás továbbá, hogy a bizonyítékok megszerzésének költsége és időráfordítása arányban álljon annak hozadékaival. (INTOSAI)
ellenőrzési bizonyosság	audit assurance	Az ellenőrzési bizonyosság (amely fordított arányban áll az ellenőrzési kockázattal) az ellenőrzés alapján kialakított megállapítások, következtetések, javaslatok és ajánlások, vélemények helytállóságának, megalapozottságának és megbízhatóságának mutatója. Minél magasabb szintű az ellenőrzési bizonyosság, annál alacsonyabb az ellenőrzési kockázat szintje. Általános esetben nem érhető el abszolút bizonyosság, annak kellően magas szintjére lehet és kell törekedni. (ECA)
ellenőrzési cél(ok)	audit objective(s)	Annak pontos meghatározása, hogy az ellenőrzés mit kíván elérni, és/vagy milyen kérdésekre fog választ adni. Magában foglalhat pénzügyi, illetve megfelelőségre vagy teljesítményre vonatkozó célokat. (INTOSAI)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
ellenőrzési eljárások	audit procedures	Az ellenőrzési programba foglalt, annak következetes végrehajtását szolgáló, az elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyíték megszerzése és elemzése érdekében alkalmazott ellenőrzési módszerek és feladatok. (ECA)
ellenőrzési feladat	audit engagement	A számvevőszék által törvényi előírás, felhatalmazás, elrendelés vagy felkérés alapján végzett ellenőrzési tevékenység. (INTOSAI)
ellenőrzési felhatalmazás/mandátum	audit mandate	Az adott ország alkotmányában /alaptörvényében, és/vagy a törvényhozó testülete által hozott más törvényben rögzített, a legfőbb ellenőrzési intézmény (számvevőszék) ellenőrzési feladatai, jogai és kötelezettségei. (INTOSAI)
ellenőrzési javaslat	audit recommendation	Az ellenőrzés céljaival összefüggő, az ellenőrzési megállapításokon és következtetéseken alapuló, az ellenőrzött, illetve más hatáskörileg illetékes szervezet számára javasolt intézkedés. A javaslatoknak megalapozottnak, azaz a megállapítások és következtetések által megfelelően alátámasztottnak, valamint megvalósíthatónak kell lenniük. (ÁSZ)
ellenőrzési kockázat	audit risk	Az ellenőrzési kockázat (amely fordított arányban áll az ellenőrzési bizonyossággal) annak a kockázata, hogy a számvevő a jelentésben nem megfelelő megállapítást tesz, illetve helytelen következtetésre jut. Három összetevője az eredendő kockázat, a belső kontrollrendszer kockázata, valamint a feltárási kockázat. Az ellenőrzési kockázat ezek szorzataként fejezhető ki. (ECA, INTOSAI)
ellenőrzési következtetés	audit conclusion	A következtetések az ellenőrzési megállapításokból levont állítások, amelyek rámutatnak a tényleges helyzet és az ellenőrzési kritériumok közötti egyezőségekre vagy eltérésekre, azok lényeges okaira, illetve az eltérések együttes hatására. (ECA)
ellenőrzési megállapítás	audit finding	Az ellenőrzött területen az ellenőrzési céloknak megfelelően összegyűjtött ellenőrzési bizonyítékok alapján feltárt tényleges helyzetnek az ellenőrzési kritériumok szerinti minősítése. (INTOSAI)
ellenőrzési mintavétel	audit sampling	Olyan ellenőrzési eljárás, amelynek célja, hogy a számvevő a(z alap)sokaságból kiválasztott mintatételek ellenőrzése eredményeként nyert bizonyítékok alapján a mintavétel módszerétől függően a mintatételekre vagy az egész sokaságra jellemző sajátosságokhoz és információkhoz jusson. (IFAC)
ellenőrzési nyomvonal	audit trail	A működési folyamatok szöveges, táblázatokkal vagy folyamatábrákkal szemléltetett leírása, amely tartalmazza különösen a felelősségi és információs szinteket és kapcsolatokat, irányítási és ellenőrzési folyamatokat, lehetővé téve azok nyomon követését és utólagos ellenőrzését. (Bkr ^{xi})

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
ellenőrzési program	audit program(me)	Egy adott ellenőrzésre vonatkozó tervezési dokumentum, amely ismerteti az adott ellenőrzés címét, tárgyát, jogszabályi alapját, az ellenőrzés célját, hatókörét és módszereit, az ellenőrzés típusát, az ellenőrzött időszakot, az ellenőrzési kritériumokat, az ellenőrzettek körét, valamint az ellenőrzés végrehajtásához szükséges, tervezett ellenőrzési eljárások jellegét, ütemezését és terjedelmét, illetve a tervezett erőforrásokat. Az ellenőrzési program egyben előírásokat is megfogalmaz az ellenőrzési feladatok pontos végrehajtásához és annak dokumentálásához. (ÁSZ)
ellenőrzési standardok	audit(ing) standards	Olyan dokumentumok, amelyek iránymutatást adnak a számvevőszékeknek és segítik az ellenőrzési célok megvalósításához szükséges ellenőrzési lépések és eljárások körének meghatározását. (INTOSAI, IFAC)
ellenőrzött / ellenőrizhető szervezet	audited entity (auditee)	Az Állami Számvevőszék által ellenőrzött, illetve törvény alapján ellenőrizhető szervezetek, akik (illetve munkavállalóik) az ellenőrzések lefolytatása, illetve az ellenőrzések megtervezése érdekében közreműködésre kötelesek. (Ász. tv. ^{xii})
ellenvélemény	adverse opinion	Amennyiben a számvevő megítélése szerint a pénzügyi kimutatások lényeges hibás állítást tartalmaznak, amelyeknek a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt hatása lényeges és átfogó, ezáltal a pénzügyi kimutatások nem adnak megbízható és valós képet, akkor a számvevő a jelentésében ellenvéleményt fogalmaz meg. (IFAC)
elnöki ajánlás	presidential recommendation	Az Állami Számvevőszék feladat- és hatáskörét érintő, azonos vagy hasonló tárgyú megkeresések esetén, az önkéntes jogkövetés előmozdítása érdekében az Állami Számvevőszék elnöke által kiadott, az egységes jogalkalmazást elősegítő, kötelező érvénnyel és jogi kötőerővel nem rendelkező ajánlás. (Ász. tv.)
előzetes ellenőrzés	ex ante audit	Az adminisztratív vagy pénzügyi műveletek, tranzakciók végrehajtását megelőző ellenőrzés, amelyet egyes számvevőszékek végeznek (engedélyezési funkciójuk keretében). (EU)
elszámoltathatóság	accountability	A számvevőszék vonatkozásában az elszámoltathatóság a jogi és jelentéskészítési keretrendszer, szervezeti felépítés, stratégia, valamint azok az eljárások és intézkedések, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy a számvevőszék: • ellenőrzési mandátumával és az előírt jelentéskészítéssel kapcsolatos jogi kötelezettségeit költségvetése keretei között teljesítse; • értékelje és nyomon kövesse saját teljesítményét, valamint az általa végzett ellenőrzések hatását; • beszámoljon a közpénzfelhasználás szabályosságáról és hatékonyságáról, beleértve a saját intézkedéseit és tevékenységét, valamint a számára rendelkezésre álló erőforrások felhasználását is; • vezetője és alkalmazottai felelősséggel tartozzanak tevékenységükért. (INTOSAI)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
eredendő kockázat	inherent risk	Az ellenőrzött szervezet tevékenységével összefüggő, a szervezet sajátosságaiból eredő lényeges hiba, vagy szabálytalanság kockázata, amellyel kapcsolatban a vezetés nem tud semmilyen intézkedést tenni akár a kockázat valószínűségének, akár hatásának (jelentőségének) megváltoztatására, vagyis a kontrollintézkedésektől függetlenül, objektíven fennálló kockázatok köre. (ECA, INTOSAI)
eredmény	outcome	A közpénzek felhasználása révén előállított termékek és szolgáltatások által kiváltott közvetlen és végső hatások, amelyek társadalmi, szociális vagy gazdasági problémák megoldásához járulnak hozzá.
eredményesség	effectiveness	Az eredményesség elve a kitűzött célok és a szándékolt eredmények (hatások) elérését jelenti. A gazdálkodás, feladatellátás eredményességét mutatja a tényleges és a tervezett eredmények (hatások) összevetése. (INTOSAI)
eredményszemléletű számvitel	accrual-based accounting	A bevételeket és kiadásokat, a gazdasági eseményeket arra az időszakra kell kimutatni, amely időszakhoz kapcsolódnak, amikor azok gazdaságilag felmerülnek (szemben a pénzforgalmi szemléletű számvittel). (EU)
ésszerű ellenőrzési bizonyíték	reasonable audit evidence	Azok az információk, amelyek gazdaságosak abból a szempontból, hogy az információgyűjtés költségei arányban állnak az elérni kívánt eredménnyel. (INTOSAI)
ésszerű ellenőrzési bizonyosság	reasonable audit assurance	Magas szintű, de nem abszolút bizonyosság. A számvevő véleménye szerint az ellenőrzés tárgya minden lényeges szempontból megfelel, vagy nem felel meg a megállapított kritériumoknak, illetve amennyiben megfelel, akkor bemutatása minden lényeges szempontból valós módon történt. (INTOSAI)
ésszerűség	reasonability	Tudatos döntés vagy az erőforrások olyan módon történő tudatos felhasználása, amely számba veszi a lehetséges előnyöket és hátrányokat, tisztában van a következményekkel, kerüli a túlzásokat, törekszik a saját tevékenységével való konzisztenciára, a helyes elvek alkalmazására és a megfelelő érvek hatására hajlandó az önkorrekcióra is. (ÁSZ)
éves beszámoló/ éves jelentés	annual report	Dokumentum vagy dokumentumok kombinációja, amelyet a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek jogszabályok, szabályozások vagy szokás alapján jellemzően évente készítenek el azzal a céllal, hogy a tulajdonosoknak (vagy egyéb érdekelteknek) információkat nyújtsanak a gazdálkodó egység tevékenységéről, valamint a gazdálkodó egység pénzügyi eredményeiről és pénzügyi helyzetéről. (IFAC)
ellenőrzési terv	audit plan	Az Állami Számvevőszék ellenőrzési tevékenységét megalapozó dokumentum, amelyet az Állami Számvevőszék elnöke hagy jóvá. Az ellenőrzési tervről és annak módosításáról az Állami Számvevőszék elnöke tájékoztatja az Országgyűlést. (Ász. tv.)
fecskérés	squandering	Olyan erőforrások felhasználása, amelyek nem szükségesek az elérni kívánt eredmény előállításához. (ÁSZ, PM)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
felelős irányítás	good governance	Olyan működési mód, amelynek révén a közszféra szervezetei, együttműködve a társadalom többi érdekcsoportjával – a közjó érvényesülése érdekében kifejtett hatékony, eredményes, megbízható, átlátható és felelős tevékenységgel – eredményes válaszokat tudnak adni a gazdasági, társadalmi és környezeti kihívásokra. (ÁSZ)
feltérési kockázat	detection risk	Annak kockázata, hogy a számvevő nem fog észlelni vagy feltárni valamilyen lényeges hibát, szabálytalanságot, gyenge működést és teljesítményt vagy félrevezető állítást, amelyet a szervezet belső kontrollrendszere nem korrigált. (ECA, INTOSAI)
feltáró (utólagos) kontroll	detective control	Azon kontrollok, amelyek a már bekövetkezett hibákat tárják fel, rámutatva a hiba, hiányosság előfordulásának tényén kívül a szervezetre gyakorolt hatására is. Utólagos jellegük ellenére visszatartó erejük. (INTOSAI)
fennmaradó kockázat	residual risk	A vezetés által a kockázatokra adott válasz után fennmaradó (nem kezelt) kockázat. (ECA, INTOSAI)
fenntartható fejlődés	sustainable development	Olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét saját szükségleteik kielégítésére. (EU, UN ^{xiii})
figyelemfelhívó levél	call for action	Ha az ellenőrzés súlyos, olyan azonnali intézkedést igénylő hibát, hiányosságot tár fel, amelynek kezelése nem várhat az ellenőrzés eredményeit tartalmazó számvevőszéki jelentés kiadmányozásáig, az Állami Számvevőszék elnöke a jogszabálysértő gyakorlat, illetve a vagyon rendeltetésellenes vagy pazarló felhasználásának megszüntetése érdekében – ha jogszabály súlyosabb jogkövetkezmény alkalmazását nem írja elő – figyelemfelhívó levélben fordulhat az ellenőrzött szerv vezetőjéhez. (Ász. tv.)
folynosság elve	principle of continuity	A költségvetési/üzleti év nyitóadatainak meg kell egyezniük az előző költségvetési/üzleti év megfelelő záróadataival. Az egymást követő években az eszközök és a források értékelése, az eredmény számbavétele csak a számvitelről szóló törvényben meghatározott szabályok szerint változhat. (Számv. tv.)
függetlenség	independence	A legfőbb ellenőrző intézmény csak akkor képes tárgyilagosan és eredményesen végezni feladatát, ha független az ellenőrzött szervezettől és védett a külső befolyástól, feladatai elvégzéséhez feladatköri és szervezeti függetlenséggel rendelkezik. A legfőbb ellenőrző intézmény létrehozását és függetlensége szükséges mértékét alkotmányban/alaptörvényben kell rögzíteni. (INTOSAI)
gazdálkodás	management	Az erőforrások felelős felhasználásával összefüggő tevékenységek, döntések összessége (ÁSZ)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
gazdaságosság	economy	A gazdaságosság elve az elért eredményekhez igénybe vett erőforrások költségeinek minimalizálását jelenti. Az igénybe vett erőforrásoknak időben, megfelelő mennyiségben és minőségben, valamint a legkedvezőbb áron kell rendelkezésre állniuk. A költség-minimalizálás nem egyenlő a legolcsóbb megoldással, a ráfordításokat mindig a ténylegesen elért eredményekhez viszonyítva kell minősíteni. (INTOSAI)
hatékonyság	efficiency	A hatékonyság elve azt jelenti, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokkal a szervezet a lehető legtöbbet érje el. Ez az elv az igénybe vett erőforrások és az elért eredmények mennyiségben, minőségben és időben kifejezett kapcsolatát jelenti. (INTOSAI)
hibás állítás	misstatement	A pénzügyi kimutatásokban a szándékos (csalás) és nem szándékos (tévedés, hiba) cselekedetek következtében szereplő téves információ. (IFAC)
hitelesítő vélemény (záradék)	unqualified opinion	Hitelesítő (minősítés nélküli) véleményt akkor ad a számvevő, ha az összes lényegi vonatkozásban meggyőződött arról, hogy a) a pénzügyi beszámolót az elfogadott számviteli alapelvek és politikák felhasználásával, következetes alkalmazásával készítették el; b) a beszámoló megfelel a törvényi előírásoknak és a vonatkozó egyéb rendelkezéseknek; c) a pénzügyi beszámoló által bemutatott kép megfelel az ellenőrnek az ellenőrzött szervezetről szerzett ismereteivel; és d) a pénzügyi beszámolóval kapcsolatos összes lényeges kérdést megfelelően hozták nyilvánosságra. (IFAC)
időbeli elhatárolás elve	principle of accruals	Az olyan gazdasági események hatásait, amelyek két vagy több üzleti/költségvetési évet is érintenek, az adott időszak bevételei és költségei között olyan arányban kell elszámolni, ahogyan az az alapul szolgáló időszak és az elszámolási időszak között megoszlik. (Számv. tv.)
igazoló jellegű ellenőrzés	attestation audit	Az igazoló jellegű ellenőrzés során az adatokat szolgáltató felelős fél mutat be információkat vagy vezetői állításokat az ellenőrzés tárgyának vonatkozásában, előre meghatározott kritériumokhoz viszonyítva. Ezek az ellenőrzés alapadatai. Az ellenőrzés a felelős fél vizsgálat tárgyával kapcsolatos információi, állításai megalapozottságának és megbízhatóságának vizsgálatára irányul. A számvevő az ellenőrzés során a megállapítások megtételéhez, a következtetésének levonásához és a vélemény megalapozásához gyűjt elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyítékot. A pénzügyi ellenőrzések minden esetben igazoló jellegű ellenőrzések. (INTOSAI)
információ és kommunikáció	information and communication	A belső kontrollrendszer része, a vezetésnek a szabályozási környezettel és belső előírásokkal, a tevékenységek szabályos és hatékony végrehajtását veszélyeztető tényezők felmérésével, valamint a szabályos és hatékony működést biztosító intézkedések meghozatalával kapcsolatos tudatos és folyamatos kommunikációs feladatait foglalja magában. (INTOSAI, COSO)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
integritás	integrity	Értékvezérelt magatartás/működés, az adott személy vagy szervezet kinyilvánított értékei és elvei mentén. Szervezetek vonatkozásában pozitív, társadalmi elvárásokkal összhangban álló, szilárd értékrend alapján való működést jelent, amely mentes a csalástól, korrupciótól és visszaélésektől. (ÁSZ)
jogszabályok és az irányítás egyéb eszközei	authorities	A közszféra hatékony és eredményes pénzgazdálkodását, adminisztratív irányítását, költségvetési- és vagyongazdálkodását, valamint a közszféra munkavállalóinak magatartását szabályozó törvények, rendeletek, irányelvek, nemzetközi szerződések és egyezmények, jogszabálygyűjtemények, közjogi szervezetszabályozó eszközök, az irányítás, vezetés egyéb eszközei, egyezményes feltételek vagy általános elvek, etikai kódexek, és a megfelelőségi ellenőrzés kritériumait megalapozó egyéb szabályok.
kellő (szakmai) gondosság	due (professional) care	A számvevőnek az ellenőrzés során kellő szakmai gondossággal kell eljárnia. Ez azt jelenti, hogy az ellenőrzést a szakmai standardokban, vonatkozó szabályokban foglaltakkal összhangban (ide értve az ellenőrzési és a jelentéskészítési szabályokat is) folytatja le, annak érdekében, hogy a megállapításai helytállóak legyenek. A kellő szakmai gondosságnak – a szakmai távolságtartás (tárgyilagosság, objektivitás) mellett – a megszerzett adatok és bizonyítékok megfelelő kezelésére, a titoktartásra, az ellenőrzés körülményeinek megtervezésére és lefolytatására is ki kell terjednie. (INTOSAI)
kockázatbecslés (pénzügyi ellenőrzés)	risk assessment	Az ellenőrzési kritériumokat, az ellenőrzés hatókörét és az ellenőrzött szervezet jellemzőit szem előtt tartva a számvevőnek kockázatbecslési eljárások útján elemeznie kell a kockázatokat a végrehajtandó ellenőrzési eljárások jellegének, időzítésének és terjedelmének meghatározása érdekében. (INTOSAI)
kockázatértékelés (belső kontrollrendszer)	risk assessment	A belső kontrollrendszer egyik eleme az integrált kockázatkezelési rendszer, amelynek részét képezi a szervezeti célok elérését veszélyeztető tényezők, a szervezet tevékenységében, gazdálkodásában rejlő kockázatok azonosítása, értékelése, elemzése, csoportosítása, nyomon követése, valamint szükség esetén a kockázati kitettség mérséklése. (INTOSAI, COSO)
kockázati profil	risk profile	Azoknak a fő kockázatoknak az összefoglalása, vagy táblázatos megjelenítése, amelyekkel a szervezet, vagy valamely egysége szembenéz, beleértve a kockázat jelentőségét, várható hatását (magas, közepes, vagy alacsony) a nem kívánatos esemény bekövetkeztének lehetőségével vagy valószínűségével együtt. (INTOSAI)
kockázattűrés	risk tolerance	A célok teljesítése tekintetében elfogadható kockázatok. (INTOSAI)
kockázattávallási hajlandóság (kockázati étvágy)	risk appetite	A tágan értelmezett kockázatnak azon mértéke, amelyet egy szervezet hajlandó elfogadni céljai elérése érdekében. (INTOSAI)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
kombinált ellenőrzés	combined audit	Azok az ellenőrzések, amelyeket a Számvevőszék – az Alaptörvényben a számvevőszéki ellenőrzések vonatkozásában megfogalmazott – törvényességi, célszerűségi és eredményességi szempontok bármilyen kombinációjával végez, a három szempont egyidejű alkalmazása ugyanakkor nem feltétel. (ÁSZ)
kontroll	control	A szervezet vezetése, irányító testülete vagy más felek által tett bármilyen intézkedés a kockázatok kezelésére és a kitűzött célok elérésének előmozdítása érdekében. (INTOSAI)
kontrolling	controlling	Az üzleti terv (költségvetés) végrehajtását figyelemmel kísérő, a célok elérését nyomon követő, visszacsatolási tevékenység.
kontrollkörnyezet	control environment	A kontrollkörnyezet a belső kontrollrendszer részét képezi, magában foglalja a szabályozási környezetet, az irányítási és vezetési funkciókat, valamint az irányítással és vezetéssel megbízott személyeknek a szervezet belső kontrollrendszerével kapcsolatos hozzáállását, tudatosságát és intézkedéseit a világos szervezeti struktúra, átlátható folyamatok és egyértelmű felelősség- és hatáskörök kialakítása érdekében. A kontrollkörnyezet elemei: a vezetés filozófiája és stílusa; a célok kitűzése és a teljesítmény értékelése; az egyéni és szervezeti integritás és etikai értékek; elkötelezettség a szakértelem mellett – az emberi erőforrásokkal kapcsolatos politika és gyakorlat (humánpolitika); a tevékenységhez illeszkedő szervezeti struktúra; belső szabályzatok kialakítása, a felelősségi körök kijelölése, a kapcsolódó feladatkörök pontos meghatározása és a munkatársakkal való megismertetése; hatékony szervezetirányítás kialakítása – a folyamatok és a résztevékenységek megfelelő megtervezése, megszervezése és a feltételek észszerű biztosítása; kockázati tűréshatár meghatározása. (INTOSAI, ÁBKSGYU ^{xiv})
kontrolltevékenységek	control activities	A belső kontrollrendszer részét képező irányelvek és az azok alapján végrehajtott eljárások, amelyek biztosítják a kockázatok kezelését, hozzájárulnak a szervezet céljainak eléréséhez és erősítik a szervezet integritását, ide értve a kontrollstratégia megválasztását, a kontrolllemek kiépítését és működtetését. A kontrolltevékenységek a szervezeti hierarchia minden szintjén és minden működési területén biztosítják, hogy a vezetés iránymutatásai és instrukciói a célokra ható kockázatok kezelésével kapcsolatban úgy kerüljenek végrehajtásra, hogy a vezetés által meghatározott kockázat a tűréshatáron belül maradjon. (INTOSAI, ÁBKSGYU)
kooperatív ellenőrzés	cooperative audit	Két vagy több állam legfőbb ellenőrző intézményének együttműködésével megvalósuló ellenőrzés, amely az együttműködés jellege alapján lehet koordinált, párhuzamos, vagy közös ellenőrzés. (INTOSAI)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
korlátozott bizonyosság	limited assurance	Korlátozott bizonyosság esetén az ellenőrzési kockázat magasabb, mint észszerű bizonyosság mellett. Amennyiben egy adott ellenőrzés során csak korlátozott bizonyosság megszerzésére van lehetőség, arra szükséges a jelentésben is kitérni, rögzítve, hogy semmi olyan nem jutott a számvevő tudomására, amely alapján oka van feltételezni, hogy a tárgy nem felel meg a kritériumoknak. (INTOSAI)
korlátozott vélemény	qualified (limited) opinion	A minősített vélemény azon típusa, amelyet a számvevő / számvevőszék akkor ad a pénzügyi kimutatásokról, amennyiben – még ha a vélemény megalapozásához elegendő és megfelelő ellenőrzési bizonyíték összegyűjtése nem is lehetséges – a levont következtetések alapján a hibás állítások önmagukban vagy összességükben lényegesek ugyan, de nem átfogó hatásúak. (IFAC)
költség-haszon (összevetésének) elve	cost-benefit principle	A beszámolóban nyilvánosságra hozott információk hasznosíthatósága (hasznossága) álljon arányban az információk előállításának költségeivel. (Számv. tv.)
költségvetés végrehajtásának (zárszámadás) ellenőrzése	audit of the final accounts	A központi költségvetés végrehajtásáról szóló törvényjavaslat jogszabályi előírásoknak való megfelelőségének és az abban szereplő adatok megbízhatóságának ellenőrzése. (ÁSZ)
költségvetés, költségvetés tervezés	budget, budgeting	Egy adott időszakra (leggyakrabban egy adott évre) vonatkozóan a rendelkezésre álló információk alapján várható bevételek és kiadások meghatározott rendben történő tervszerű és számszerű szembeállítása. (EU, Áht. ^{xv})
következetesség elve	principle of consistency	A számviteli/költségvetési beszámoló tartalma és formája, valamint az azt alátámasztó könyvvizetés tekintetében az állandóságot és az összehasonlíthatóságot biztosítani kell. (Számv. tv.)
közzadat	public information	Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvényben meghatározott közérdekű adatok és közérdekből nyilvános adatok. (Infotv. ^{xvi})
közpénz	public funds	Az államháztartás alrendszeriben rendelkezésre álló pénzeszközök és vagyon, továbbá az államháztartás alrendszereit terhelő kiadások (beleértve az átvállalt tartozásokat és az államháztartás rendszerének terhére eszközölt garancia-, és kötelezettségvállalásokat, a felhasználással kapcsolatos jogügyleteket, jogviszonyokat és vagyontárgyakat is), amelynek ellenőrzésére az Állami Számvevőszék törvényi felhatalmazása kiterjed.
közpénzekkel való gazdálkodás	public financial management	Az államháztartás pénzeszközeinek összegyűjtése, kezelése és kiadásai a gazdaság egészében. (IFAC)
köztulajdonú gazdasági társaságok	public enterprises	Olyan gazdasági társaságok, amelyekben a Magyar Állam, helyi önkormányzat, a helyi önkormányzat jogi személyiséggel rendelkező társulása, többcélú kistérségi társulás, fejlesztési tanács, nemzetiségi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat jogi személyiségű társulása, költségvetési szerv vagy közalapítvány külön-külön vagy együttesen számítva többségi befolyással rendelkezik.

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
közzététel, bemutatás	disclosure	Bizonyos információk általában pénzügyi beszámolóban és a kapcsolódó dokumentumokban meghatározott formában történő közzététele. (ECA)
közzsféra (közszeektor)	public sector	A közjavak előállításának, védelmének és újraelosztásának színtere, amely a közszolgáltatások koordinálója, finanszírozója. Beletartoznak a központi és önkormányzati költségvetési szervek, köztestületek, elkülönített állami pénzalapok, társadalombiztosítási alapok, non-profit, nem piaci (köz)intézmények, valamint az állami, és önkormányzati tulajdonban álló vállalatok, és azok a nem-kormányzati, nem-piaci szervezetek, amelyek kormányzati kontrollal, vagy finanszírozással működnek. (ÁSZ)
kritériumok	criteria	Az ellenőrzési kritériumok a tárgy értékeléséhez használt referenciaértékek, viszonyítási alapok. Az ellenőrzési kritériumok lehetnek minőségiak vagy mennyiségiak (számszerűsíthetők), illetve lehetnek általánosak vagy konkrétak, származhatnak különböző jogszabályokból, közjogi szervezetszabályozó eszközökből, az irányítás egyéb eszközeiből vagy jó gyakorlatokból.
külső ellenőrzés	external audit	Olyan ellenőrzés, amelyet egy, az ellenőrzött szervezettől és/vagy annak vezetésétől független (külső) ellenőr/számvevő végez. (EU)
legfőbb ellenőrző intézmény (számvevőszék)	Supreme Audit Institution (SAI)	Egy állam vagy nemzetek feletti szervezet azon testülete, amely független, objektív módon látja el a közzsféra legmagasabb szintű ellenőrzési funkcióját. A legfőbb ellenőrző intézmények feladatai és jogkörei egyedi felhatalmazásuk és működésük jogi keretei alapján változhatnak. (INTOSAI)
lényegesség elve	principle of materiality	Lényegesnek minősül a számviteli/költségvetési beszámoló szempontjából minden olyan információ, amelynek elhagyása vagy téves bemutatása – az észszerűség határain belül – befolyásolja a beszámoló adatait felhasználók döntéseit. Egy-egy tétel lényegessé minősítését más hasonló tételekkel összefüggésben kell megítélni. (Számv. tv.)
meg nem felelés	non-compliance	Szándékos vagy nem szándékos, a gazdálkodó egység, az irányítással megbízott személyek, a vezetés vagy a gazdálkodó egység részére vagy irányítása alatt dolgozó egyéb személyek által a gazdálkodó egység tevékenységeihez kapcsolódóan elkövetett mulasztás vagy cselekmény, amely ellentétes a hatályban lévő jogszabályi előírásokkal, belső szabályzatok előírásaival vagy az irányítás egyéb eszközeiben foglaltakkal. (IFAC)
megbízható ellenőrzési bizonyíték	reliable audit evidence	Az ellenőrzési bizonyíték akkor megbízható, ha tárgyilagoss. A tárgyilagosság a bizonyítékok forrásától és jellegétől (pl. szóbeli, írásbeli, másolat, eredeti, stb.) függ. (INTOSAI, EU)
megbízhatósági szint	confidence level	A mintavételi eljárással kapcsolatos fogalom, amely kifejezi, hogy a mintavétel alapján kivetített hibaérték milyen megbízhatósággal általánosítható a mintavétel alapjául szolgáló (alap)sokaságra. (ÁSZ)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
megbízólevél	engagement letter	A megbízólevél az Állami Számvevőszék megbízásából ellenőrzést végző személy részére szóló, adott ellenőrzési feladat végrehajtására irányuló felhatalmazás. Az Állami Számvevőszék megbízásából ellenőrzést végző személy a helyszínen történő ellenőrzés megkezdésekor köteles az ellenőrzött szerv vezetőjének a megbízólevelét bemutatni, és személyazonosságát hitelt érdemlően igazolni. (ÁSZ)
megelőző kontroll	preventive control	Olyan kontrollok, amelyek elsődleges célja, hogy a hibás lépések, nem előírászerű teljesítések esetén megakadályozzák a folyamat továbbvitelét a nem kívánatos események, vagy eredmények elkerülése érdekében (ellentétben a feltáró kontrollokkal). (INTOSAI)
megerősítő bizonyíték	corroborative evidence	Az ellenőrzött szervezeten kívüli forrásból származó, egy másik, már megszerzett bizonyítékot alátámasztó információ, adat, dokumentum. (ECA)
megfelelő ellenőrzési bizonyíték	appropriate audit evidence	Az az ellenőrzési bizonyíték, amely tárgyhoz tartozó és megbízható. (INTOSAI)
megfelelőség	compliance	Irányelveknek, terveknek, eljárásoknak, jogszabályoknak, egyéb szabályoknak, az irányítás egyéb eszközeinek, szerződéseknek és más követelményeknek eleget tevő magatartás, tevékenység vagy működési mód. (INTOSAI)
megfelelőségi ellenőrzés	compliance audit	A megfelelőségi ellenőrzés annak megállapítására irányul, hogy az ellenőrzés tárgyát képező tevékenység vagy működés – pénzügyi művelet, információ és adat – minden lényeges szempontból megfelel-e az ellenőrzött szervezetre vonatkozó szabályozásoknak és követelményeknek. Ez magában foglalja annak meghatározását is, hogy az ellenőrzött szervezet milyen mértékben tesz eleget a vonatkozó ellenőrzési kritériumoknak. Ezek a kritériumok lehetnek többek között jogszabályok, költségvetési politikák, általánosan elfogadott irányelvek, a közszféra gazdálkodására és a munkavállalók tisztességes magatartására irányuló elvek. A megfelelőségi ellenőrzés lehet szabályszerűségi vagy helyénvalósági ellenőrzés, illetve a kettő kombinációja. (ISSAI 400, ISSAI 4000)
meghatározott gyakorisággal elvégzendő ellenőrzés	recurring audit	Törvény által meghatározott időközönként elvégzendő, ismétlődő ellenőrzési feladat. (Ász. tv.)
minősített vélemény	modified opinion	Korlátozott vélemény, ellenvélemény vagy a véleménynyilvánítás visszautasítása a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan. (IFAC)
mintanagyság	sample size	A(z) alap)sokaságból a mintába kerülő elemek száma.

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
mintavételezési kockázat	sampling risk	Annak kockázata, hogy a számvevőnek a minta alapján levont következtetése eltérhet attól a következtetéstől, amelyet akkor vonna le, ha ugyanazt az ellenőrzési eljárást a teljes sokaságra vonatkozóan tételesen végrehajtaná. Kétféle mintavételi kockázat létezik: - helytelen elfogadás kockázata: annak kockázata, hogy a számvevő a lényeges hibát valószínűtlennek értékeli, mikor a valóságban a sokaság lényeges hibát tartalmaz; - helytelen elutasítás kockázata: annak kockázata, hogy a lényeges hibát valószínűnek értékeli, mikor a valóságban a sokaságban nincs lényeges hiba. (IFAC)
mintavételi egység	sampling unit	A sokaságot alkotó egyes tételek, melyekből a mintavétel történik. A mintavételezési egységek lehetnek fizikai tételek (pl. bankkivonaton felsorolt jóváírások, értékesítési számlák stb.) vagy pénzegységek. (ÁSZ)
működési (rendszerbeli) hiba	operational failure	A belső irányítási és szabályozási eljárások hiánya vagy hibái, illetve egyéb hibák és szabálytalanságok, amelyek megakadályozhatják a szervezeti célok elérését.
nem mintavételi kockázat	non-sampling risk	Annak kockázata, hogy a számvevő bármely, a mintavételezési kockázattal nem kapcsolatos okból kifolyólag hibás következtetést von le. A nem mintavételi kockázat abból adódik, hogy például az ellenőrzési bizonyítékok többsége inkább meggyőző, mint bizonyító erejű, vagy a számvevő nem mindig a megfelelő ellenőrzési eljárást alkalmazza, vagy tévesen értelmezi a bizonyítékokat, és így nem ismer fel valamely hibát. (IFAC)
nemzeti vagyon	national asset(s)	A nemzeti vagyonról szóló törvényben nevesített vagyonelemek összessége. (Nvtv. ^{xvii})
nyomonkövetési rendszer, monitoring	monitoring	A szervezet monitoring rendszere az operatív tevékenységek keretében megvalósuló folyamatos és eseti nyomon követésből, valamint az operatív tevékenységektől függetlenül működő belső ellenőrzésből állhat. (INTOSAI, COSO)
óvatosság elve	principle of prudence	Nem lehet eredményt kimutatni akkor, ha az árbevétel, a bevétel pénzügyi realizálása bizonytalan. Az értékcsökkenéseket, az értékvesztéseket és a céltartalékokat el kell számolni, függetlenül attól, hogy az üzleti év eredménye nyereség vagy veszteség. (Számv. tv.)
összehasonlítás	benchmarking	A teljesítmény-ellenőrzés során használt elemzési módszer, amelynek alkalmazásával összehasonlítható egy szervezet teljesítménye, jellemzői más (a legjobb) szervezetekével, illetve a szakmailag elfogadott szempontokkal, annak érdekében, hogy fel lehessen mérni a minőség- és teljesítménynövelési lehetőségeket.
összehasonlító pénzügyi információ	comparative financial information	A megelőző pénzügyi időszak(ok) megfelelő összegei vagy más feltárt eseményei, amelyeket összehasonlítás céljából mutatnak be. (ECA)
összemérés elve	principle of matching	Az adott időszak eredményének meghatározásakor a tevékenységek adott időszaki teljesítéseinek elismert bevételeit és a bevételeknek megfelelő költségeit (ráfordításait) kell számításba venni, függetlenül a pénzügyi teljesítéstől. A bevételeknek és a költségeknek ahhoz az időszakhoz kell kapcsolódniuk, amikor azok gazdaságilag felmerültek. (Számv. tv.)

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
pazarlás	wastefulness	Az az eset, amikor jobb minőségű erőforrásért fizettek, mint amilyenre a kívánt eredmény előállításához szükség lett volna. (ÁSZ, PM)
pénzegység alapú mintavétel	monetary unit sampling (MUS)	Olyan statisztikai mintavételi eljárás, amely véletlen kiválasztás révén minden pénzegység számára azonos valószínűséget biztosít a mintába való bekerülésre. (ÁSZ)
pénzforgalmi szemléletű számvitel	cash-based accounting	A kiadások elszámolása azok tényleges kifizetésének, a bevételek elszámolása azok tényleges beszedésének idején történik (szemben az eredményszemléletű számvittel). (EU)
pénzügyi ellenőrzés	financial audit	Olyan ellenőrzési típus, amelynek során a számvevő megállapítja, hogy egy szervezet pénzügyi kimutatásaiban szereplő információkat a valóságnak megfelelően rögzítették-e, azok csalás vagy hiba miatti lényeges hibás állítástól mentesek-e, megfelelnek-e az alkalmazandó pénzügyi beszámolási és szabályozási keretelveknek, ezáltal hozzájárulnak-e a pénzügyi kimutatások célzott felhasználói bizalmának növeléséhez. (ISSAI 200, ISSAI 2200-2810)
pénzügyi kimutatások	financial statements	Múltra vonatkozó pénzügyi információk strukturált bemutatása, beleértve a közzétételeket, amelynek célja, hogy közölje egy gazdálkodó egység gazdasági erőforrásait vagy kötelmeit egy adott időpontban, vagy az azokban egy időszak során bekövetkező változásokat valamilyen pénzügyi beszámolási keretelvvel összhangban. (IFAC)
programértékelés	programme evaluation	A programértékelés olyan teljesítmény-ellenőrzés, amely szisztematikus módon elemzi egy adott program/tevékenység célkitűzéseit, végrehajtását, kimeneteit, eredményeit és hatásait, méri a teljesítményt annak érdekében, hogy az eredményességen, gazdaságosságon és hatékonyságon túlmenően értékelje a program társadalmi hasznosságát, célszerűségét, illetve fenntarthatóságát. (ÁSZ)
rapid ellenőrzés	rapid audit	Az ún. rapid, valós idejű ellenőrzések célja, hogy fókuszált módon közelítenek meg egy-egy kérdéskört, ugyanakkor nem az ellenőrzési terület szabályozottságát, hanem egyes tranzakciókat, döntéseket és a kontrolltevékenységek működését helyezik a középpontba. A tényállás mielőbbi feltárása és rögzítése érdekében a Számvevőszék célul tűzheti ki az ellenőrzés minél előbbi és/vagy minél gyorsabb lefolytatását. (ÁSZ)
rendszerellenőrzés	systems audit	A rendszerellenőrzés a közpénzek felhasználásának és a nemzeti vagyonnal való gazdálkodásnak olyan független, objektív és megbízható ellenőrzése, amely széles körű, a 3E, (azaz a gazdaságosság - „economy”, hatékonyság - „efficiency”, eredményesség - „effectiveness”) elveinek elemzésén alapuló szisztematikus, rendszerszemléletű értékelést jelent, és amely az üzleti szektor rendszerközpontú értékelési szemléletmódját adaptálja a közpénzek felhasználásának teljesítmény-szemponturna minősítésére. (ÁSZ)
rétegzés	stratification	A(z alap)sokaság részsokaságokra történő felosztása meghatározott ismérvek alapján. (IFAC)
szabályszerűség	regularity	Törvényesen, a jogszabályi előírások, valamint az azokkal összhangban álló belső szabályzatok előírásainak

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
		betartásával történő működés/gazdálkodás/feladatellátás. (ÁSZ)
szabályszerűségi ellenőrzés	regularity audit	A megfelelőségi ellenőrzés általánosan alkalmazott altípusa. A szabályszerűségi ellenőrzés esetében az irányadó rendelkezések alatt az olyan formalizált szabályok, jogszabályok, határozatok, utasítások és más szabályozó eszközök, valamint a jogszabályban meghatározott hatáskörrel rendelkező hatóságok utasításainak betartása értendő, amelyeknek az ellenőrzött szervezetek kötelesek megfelelni. Ide tartozik az ellenőrzött szervezetre kötelező feltételeknek, például a megállapodásokban és szerződésekben rögzítetteknek való megfelelés is. A szabályszerűségi ellenőrzés az egyes ellenőrzési kritériumok – jogszabályi előírások, egyéb szabályok és megállapodások – teljesülésének ellenőrzését foglalja magában, ide értve a költségvetéssel kapcsolatos jogszabályokban foglaltak teljesülésének ellenőrzését is. (ISSAI 400, ISSAI 4000)
számszerűség	numerical adequacy	A számok (számlák, engedélyek, utalványozások) egymásnak való megfelelősége. (ÁSZ)
számvevő	auditor	A számvevő az Állami Számvevőszék feladat- és hatáskörében eljáró ügydöntő, vagy ellenőrzési és azt támogató feladatot ellátó, felsőfokú végzettséggel rendelkező személy. (Ász. tv.)
számvevői jelentés	auditor's report	Az ellenőrzési feladat ellenőrzési programban foglaltak szerinti végrehajtásának eredményével kapcsolatban minden lényeges tény, következtetést, megállapítást rögzítő, a számvevő által készített és aláírt dokumentum. (ÁSZ)
számvevőszéki vélemény (a pénzügyi kimutatásokról)	audit opinion	A pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan a számvevőszék által a számvevőszéki jelentésbe foglalt egységes formátumú állásfoglalás. Egyértelműen ki kell fejeznie azt, hogy tartalmaz-e minősítést a pénzügyi kimutatások vonatkozásában. Amennyiben minősítést tartalmaz, a vélemény lehet korlátozott, ellenvélemény vagy a véleményadás elutasítása. (IFAC)
szükséges mérték	necessary measure	A kiadásoknak a közfeladatok megfelelő ellátásához kellő mértékű felhasználása. (Ász. tv.)
tanácsadói vélemény	advisory opinion	Fenntartói, irányító szervi, tulajdonosi vagy alapítói kérelemre, a megjelölt kérdéskörben az Állami Számvevőszék által végzett tanácsadói ellenőrzés eredményéről készített vélemény, amelyet az Állami Számvevőszék az ellenőrzött szerv vezetője részére küld meg. (Ász. tv.)
tárgyhoz tartozó ellenőrzési bizonyíték	relevant audit evidence	Azok az információk, adatok, dokumentumok, amelyek az ellenőrzés céljaival kapcsolatos kérdésekre vonatkoznak. (INTOSAI, EU)
tárgyilagosság	objectivity	Elfogulatlan hozzáállás, amely révén a számvevő a feladatait úgy hajtja végre, hogy bizalmat keltsen munkája eredménye iránt, az ellenőrzési kérdésekben szakmai megítélését befolyástól mentesen alakítja ki. (INTOSAI)
társintézményi felülvizsgálat	peer review	A legfőbb ellenőrző intézmény szervezetének és/vagy működésének egy vagy több elemére kiterjedő, társintézmény, vagy társintézmények csoportja által

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
		végzett szakmai felülvizsgálat, értékelés. (INTOSAI, ÁSZ)
teljesítmény-ellenőrzés	performance audit	A számvevőszéki ellenőrzés azon típusa, amely arra irányul, hogy építő jelleggel támogassa az eredményes, hatékony és gazdaságos közpénz-felhasználást, a nemzeti vagyonnal való gazdálkodást, feladatellátást. Célja továbbá, hogy feltárja a gazdálkodást, feladatellátást befolyásoló, az eredményesség, a hatékonyság, a gazdaságosság követelményeinek érvényesülését esetlegesen gátló tényezőket és rámutasson arra, hogy hogyan lehet ezeket kiküszöbölni, negatív hatásait csökkenteni, illetve vannak-e kiaknázatlan lehetőségek a teljesítmény növelésére. (ISSAI 300, ISSAI 3000)
teljesítménymutatók	performance indicators	A teljesítménykritériumok részét képező, naturáliákban mérhető és kifejezhető mutatók összessége, amelyeket az ellenőrzöttek alkalmaznak saját döntésük alapján, saját teljesítményük értékelésére és/vagy a számvevő alkalmaz a teljesítmények értékelésére.
teljesség elve	principle of completeness	A gazdálkodónak könyvelnie kell mindazon gazdasági eseményeket, amelyeknek az eszközökre és a forrásokra, illetve a tárgyévi eredményre gyakorolt hatását a beszámolóban ki kell mutatni, ide értve azokat a gazdasági eseményeket is, amelyek az adott üzleti / költségvetési évre vonatkoznak, amelyek egyrészt a mérleg fordulónapját követően, de még a mérleg elkészítését megelőzően váltak ismertté, másrészt azokat is, amelyek a mérleg fordulónapjával lezárt üzleti/költségvetési év gazdasági eseményeiből erednek, a mérleg fordulónapja előtt még nem következtek be, de a mérleg elkészítését megelőzően ismertté váltak. (Számv. tv.)
tevékenység(ek), működés	operation(s)	Azon funkciók, eljárások és műveletek, amelyekkel a szervezeti célok teljesíthetők. (INTOSAI)
törvényesség	legailty	A költségvetési törvényben, valamint a közpénzekkel és közvagyonnal való gazdálkodásra vonatkozó egyéb jogszabályban foglalt, az állam gazdálkodására vagy működésére vonatkozó előírások betartásának kötelezettsége. (Alaptv., ÁSZ)
törvényességi ellenőrzés	legailty audit	Azokban az esetekben végrehajtott ellenőrzés, amelyekben a vonatkozó jogszabályok meghatározzák a számvevőszéki ellenőrzés hatáskörét, illetve az annak keretében elvégzendő ellenőrzési feladatokat, kizárólag a törvényességi szempontra szűkítve az ellenőrzés fókuszát. Törvényességi szempontú ellenőrzésnek tekinthető a pénzügyi ellenőrzés is, amennyiben pénzügyi kimutatások ellenőrzését végzi a számvevőszék. (ÁSZ)
túlfizetés	overpayment	Kifizetés, amelynek esetében a ténylegesen felhasznált erőforrások beszerzése olyan költséggel járt, amelynél alacsonyabb is elérhető lett volna. (ÁSZ, PM)
utólagos ellenőrzés	ex post audit	Az adminisztratív vagy pénzügyi műveletek, tranzakciók végrehajtását követő ellenőrzés. (EU)
valódiság elve	true and fair view principle	A könyvvitelben rögzített és a beszámolóban szereplő tételeknek a valóságban is megtalálhatóknak, bizonyíthatóknak, kívülálló által is megállapíthatóknak

Kifejezés magyarul	Kifejezés angolul	Magyarázat (magyar)
		kell lenniük. Értékelésük meg kell, hogy feleljen a számvitelről szóló törvényben előírt értékelési elveknek és az azokhoz kapcsolódó értékelési eljárásoknak. (Számv. tv.)
végtermék (kimenet)	output	Egy program, projekt vagy folyamat közvetlen termékei és szolgáltatásai, amelyek teljes mértékben a program vagy projekt végrehajtótól függenek. (EU)
vélemény megtagadása/ véleménynyilvánítás visszautasítása	disclaimer of opinion	Ha a számvevő nem tud véleményt formálni a pénzügyi beszámoló egészéről, mert olyan alapvető bizonytalanságot vagy hatókör-korlátozást tapasztalt, hogy a korlátozott vélemény nem lenne megfelelő, akkor megtagadja (elutasítja) a vélemény adást (záradék kiadását). A véleményadás megtagadásának szövegezése egyértelművé teszi, hogy vélemény nem adható ki, világosan és tömören kifejtve a bizonytalanság tényezőit. (IFAC)
veszteség	wastage	Olyan helyzet, amikor az erőforrások felhasználása nem vezet a kívánt eredményhez. (ÁSZ, PM)
vezetés, irányítás, menedzsment	management	A vezetés magában foglalja a vezető tisztségviselőket és más, felső irányító funkciókat ellátó személyek körét. (INTOSAI)
vezetésnek vagy az irányítással megbízott személyeknek címzett levél	management letter	Az ellenőrzés során azonosított, a belső kontrollokkal kapcsolatos, a jelentésben nem megjelenő megállapításokat és javaslatokat, valamint egyéb vezetői kérdéseket tárgyaló, az ellenőrzött, ellenőrzéssel érintett szervezet vezetésének, irányítójának címzett írásos dokumentum. (IFAC)
vezetői nyilatkozat	management declaration	Az ellenőrzött szervezet vezetése által az adott ellenőrzéshez kapcsolódóan kiállított hivatalos dokumentum. (ÁSZ)
világosság elve	principle of clarity	A könyvvizetést és a számviteli/költségvetési beszámolót áttekinthető, érthető, a számvitelről szóló törvénynek megfelelően rendezett formában kell elkészíteni. (Számv. tv.)

Rövidítések jegyzéke

ⁱ ÁSZ / Számvevőszék: Állami Számvevőszék

ⁱⁱ IFAC - International Federation of Accountants (Nemzetközi Könyvvizsgálói Szövetség)

ⁱⁱⁱ EU – Európai Unió

^{iv} INTOSAI - International Organization of Supreme Audit Institutions (a Legfőbb Ellenőrző Intézmények Nemzetközi Szervezete)

^v ECA – European Court of Auditors (Európai Számvevőszék)

^{vi} Számv. tv – 2000. évi C. törvény a számvitelről

^{vii} PM – Pénzügyminisztérium

^{viii} ASP Korm. Rend – 257/2016. (VIII. 31.) Korm. rendelet az önkormányzati ASP rendszerről

^{ix} Alaptv – Magyarország Alaptörvénye

^x COSO – Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (A Treadway Bizottság Szponzoráló Szervezeteinek Bizottsága)

^{xi} Bkr - 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről

^{xii} Ász. tv - 2011. évi LXVI. törvény az Állami Számvevőszékről

^{xiii} UN – United Nations (Egyesült Nemzetek Szervezete)

^{xiv} ÁBKSGYU – Az Államháztartási Belső Kontroll Standardok és Gyakorlati Útmutató

^{xv} Áht - 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról

^{xvi} Infotv. – 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról

^{xvii} Nvtv. – 2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyonról

ÁLLAMI
SZÁMVEVŐSZÉK

1052 Budapest, Apáczai Csere János u. 10. | 1364 Budapest 4., Pf. 54
www.asz.hu | szamvevoszek@asz.hu
telefon: +36 1 484 9100